

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Aneta Juřčková

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Ústav společenských věd

Aneta Juříčková

Vliv rodiny na vnímání genderu. Analýza postojů mladých lidí.

The family influence on the perception of gender. An analysis of the attitudes of young people.

Bakalářská práce

Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené informační zdroje.

Olomouc 12. 4. 2010

Děkuji Doc. Mgr. Pavlu Šaradínovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a ochotu spolupracovat. Děkuji RNDr. Ing. Miroslavu Rösslerovi, CSc., MBA za laskavé jednání a vstřícný přístup při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Genderová problematika.....	8
1.1 Genderové teorie.....	11
1.2 Genderové stereotypy.....	12
1.3 Skleněný strop.....	14
2 Feminismus.....	19
3 Rodina, dospívání a gender.....	23
3.1 Socializace.....	23
3.1.1 Teorie psychoanalytická.....	23
3.1.2 Teorie sociálního učení.....	24
3.1.3 Kognitivněvývojové teorie.....	25
3.2 Vliv hraček, oblečení, knih a dětských říkadél.....	26
3.3 Vliv vyučujících na školáky.....	29
3.3.1 Mateřská škola.....	29
3.3.2 Základní škola.....	30
3.3.3 Střední škola.....	31
3.3.4 Vysoká škola.....	33
3.3.5 Budoucí školství.....	34
3.4 Rodiny a samoživitelé.....	34
4 Dotazníkové šetření.....	38
4.1 Analýza dotazníků.....	38
Závěr.....	50
Anotace.....	53
Literatura a prameny.....	54
Seznam grafů.....	57
Seznam tabulek.....	58
Příloha.....	59

Úvod

Pro zpracování své bakalářské práce jsem si vybrala téma z oblasti genderu, s názvem *Vliv rodiny na vnímání genderu. Analýzy postojů mladých lidí*. Tento námět jsem si zvolila hned ze dvou důvodů. Prvním důvodem je jeho aktuálnost. V dnešní době, kdy jsme ze všech stran zahlcováni kauzami týkajícími se mužské a ženské diskriminace, mi přijde vhodné, jednu z oblastí týkající se tohoto problému objasnit a prozkoumat. Druhým důvodem je mně osobně blízká tematika. Jelikož mě velice zajímá problematika vlivu výchovy a rodinného prostředí na jedince, rozhodla jsme se právě pro toto téma. Pro naši společnost je opravdu důležité si vědecky podložit tvrzení v problematických oblastech. Jednou z těchto oblastí je gender. V době, kdy je mezi lidmi plno konfliktů, je mým cílem se pokusit o odbourání alespoň jednoho z nich.

Gender je téma, které ještě v nedávné době laická veřejnost vůbec neregistrovala a nezajímala se o ně. V současné době je ovšem předmětem mnoha zkoumání, statistik a středem pozornosti nejedné instituce a společnosti. Je všeobecně známé, že většina subjektů se snaží o zrovnoprávnění žen a o odbourání překážek v tomto snažení. Já osobně ovšem vidím poněkud zásadní problém ve snaze „zplnohodnotnit ženu na úroveň muže“. Jak můžeme něco změnit, když své vlastní děti vychováváme opět ke stejné situaci, která vládne v naší společnosti? Tedy že žena je méněcennější než muž v oblasti pracovního trhu a muži se nedostává dostatečný prostor v oblasti rodinného života. Tento fakt na mě působí jako uzavřený kruh. „Na genderu je ze sociologického hlediska podstatné, že je ho možno coby sociální konstrukt měnit. Není pevný, závazný je pouze na základě sociálních norem. Jde o roli, ke které každý může přidávat vlastní obsah. Není dopředu dáno, jaká jeho podoba je správná nebo špatná. Přitom je nám vštěpován již od narození a stává se součástí naší identity. Jde o určité sociální ženství a mužství.“¹

Následující práce je výsledkem mého několika měsíčního bádání a vzdělávání se odbornou literaturou. Je pomyslně rozčleněna na teoretickou a praktickou část.

¹FAFEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality, s. 30

Teoretická část je rozlišena do několika kapitol. První kapitola představí pojem genderu a pojmy, které se s ním neodmyslitelně pojí. V druhé kapitole je zmíněn feminismus a v kapitole třetí se budu věnovat rodině a jejímu vlivu na vývoj jedince a toho, jak on sám se naučí umění genderu.

Zastávám názor, že každý člověk mění své názory a přístupy v závislosti na mnoha aspektech. Jedním z těchto hledisek můžeme označit věk jedince. Proto se v praktické části budu snažit podpořit tento svůj názor zjištěnými daty a informacemi. Očekávám, že zjistím značné rozdíly ve vnímání dané problematiky genderu jednotlivými skupinami. K tomuto účelu jsem zvolila metodu dotazníků. „Dotazník je v sociologii základní a nejčastější způsob sběru informací. Spočívá v kladení otázek předepsaným způsobem vybraným osobám, tzv. respondentům. Otázky odpovídají záměru výzkumné akce a metodologickým pravidlům formulace a jsou uspořádány do přehledného a pokud možno přirozeného celku.“² Formuláře jsem nechala vyplnit studenty 1. ročníku Obchodní akademie Olomouc a 3. ročníku Moravské vysoké školy Olomouc. Porovnáním obou skupin chci ukázat, zda se během tohoto sedmiletého období mění názory a postoje sledovaných studentů. Dle mého názoru je velice zajímavé předložit dotazníky právě lidem těchto věkových skupin a to z jednoho prostého důvodu. Studenti 1. ročníků střední školy se nachází v životní fázi, kdy se začínou měnit z dětí na dospělé. Naopak studenti posledního ročníku bakalářského studia tuto hranici nedávno překročili. Proto bude velice zajímavé, zda a jak se za tuto poněkud krátkou dobu změní jejich pohled na svět a vnímání sebe samotných a okolí. Záměrně jsem vybrala 1. a 3. Ročník, aby věkový rozdíl toho vzorku byl co největší a tak se rozdíly vyjevily mnohem viditelněji.

²Velký sociologický slovník, s. 222

1 Genderová problematika

V této kapitole bych ráda osvětlila, co pojem gender znamená a jak ovlivňuje náš život. Norský dramatik, básník a malíř Henrik Ibsen řekl: „ To, co nás pronásleduje, není jen to, co jsme zdělili po našich matkách a otcích. Jsou to všechny druhy zastaralých teorií, všechny typy zastaralých názorů...Není to tak, že by v nás stále žily, jednoduše se tam schovávají a my se jich nemůžeme zbavit.“³ Tento výrok je možné vztáhnout i na naši dobu. Všichni jsme si vědomi tématu gender, ale nejsme schopni nebo dostatečně ochotni změnit jeho vliv na naši společnost. Je smutné, že už na začátku 19. století si lidstvo bylo vědomo této překážky a ani o dvě století později není odstraněna. Co tedy otázka genderu řeší a čeho se týká? Gender označuje společenské pohlaví. Na rozdíl od biologického pohlaví neexistují pouze dva druhy, ale nesčetné množství. Dá se říci, že kolik lidí, tolik genderů. Záleží na každém z nás, jaký je a jaké má vlastnosti. Každý z nás má svůj vlastní gender. Gender existuje už po dlouhá léta a vždy existoval, ale až v posledních letech se o genderu začalo mluvit a řešit jeho problémy. Gender je problematika pohlaví a pohledu na ně. „ Lidé se definují mnoha různými způsoby- jedním z těch nejzákladnějších je, když řeknou, *jsem muž* nebo *jsem žena*, když se vymezují z hlediska pohlaví. Sdělení, které takovou jednoduchou větou vysílají, však přesahuje pouhý anatomický popis jejich vlastního těla. Právě tak totiž vyvolává i představu určitého souboru osobních vlastností a vzorců chování, které se k nim vztahují. Ostatní si o nich, i bez toho, že by je kdy viděli, udělají určitou představu, a to včetně toho, jak se oblékají a vyjadřují a jakým činnostem se věnují.“⁴ Každý si každého už předem zařadí do určitých kategorií a skupin. Ženě jsou automaticky přiřazovány určité vlastnosti a schopnosti, stejně tak muži. V knize autorky Ivany Šnýdrové je uvedeno, že na základě dotazníkového šetření byla sestavena tabulka žádoucích mužských a ženských vlastností (viz tab. 1.).

Tab. 1: Žádoucí mužské a ženské vlastnosti

Žádoucí vlastnosti muže	Žádoucí vlastnosti ženy
1. Úspěch	1. Tělesná atraktivita

³LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 123

⁴RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 20

2. Dominance	2. Erotická obratnost
3. Profesní kompetence	3. Afektivní kompetence
4. Ekonomická kompetence	4. Sociální kompetence
5. Talent k zábavě	5. Schopnost pro domácnost
6. Intelektuální schopnosti	6. Krejčovské schopnosti
7. Pozornost	7. Chápání mezilidských vztahů
8. Zdravý lidský rozum	8. Umělecká chápavost
9. Sportovní talent	9. Morálně-duchovní chápání
10. Teoretické nadání	10. Umělecko-tvůrčí nadání

Zdroj: ŠNÝDROVÁ, I., Manažerka a stres, s. 18

Tyto vlastnosti jim přiřazujeme pouze na základě biologického pohlaví a tak vlastně už dopředu nepřipouštíme možnost, že žena by mohla mít mužské vlastnosti a muž vlastnosti ženské. Pokud se někdo od těchto předpokladů liší, společnost se na něj dívá přes prsty a označí ho za nestandardní osobu. Muž je vychováván pro nezávislost a žena pro závislost na své sociální okolí. Proto je skloubení rodiny a kariéry mnohem složitější u žen než u mužů. Zajisté, že se žena může rozhodnout pro život orientovaný na jednu sféru svého života, na rodinu nebo práci, ale časem se v obou případech dostaví pocit prázdnoty, méněcennosti a pocit, že vám „ujel vlak“.⁵ V knize Ženy, muži a společnost se dovídáme, že nikoho v dnešní době nepřekvapí, když uvidí ženu oblečenou v kalhotách, ale někdo si ji jistě představí v typicky ženských šatech a přisoudí jí typicky ženské vlastnosti. Budou předpokládat, že je žena závislá na muži, snadno se rozbřečí, že bude neprůbojná a romantická. Přisoudí ženě pečovatelský cit, starost o vlastní tělesnou schránku a ne příliš zdatné schopnosti v oblasti techniky. Muži jsou naopak přisuzovány vlastnosti jako technická zdatnost, citová otupělost a cílevědomost. Muži mají své vlastní zájmy, jsou průbojní a zaujatí do své práce.⁶ Pokud si uvědomíme, že dnešní trh práce platově zvýhodňuje právě oddanost práci, časovou flexibilitu a sebedůvěru, je zřejmé, že jsou to právě muži, kteří jsou žádanější. Podle jednoho z nejváženějších romanopisců 20. století je feminita opakem maskulinity. Zároveň ovšem uvažuje, do jaké míry je maskulinita u mužů a feminita u žen proměnlivá. Zastává názor, že mužskost a ženskost je u každého jedince ovlivněna

⁵Srov. ŠNÝDROVÁ, I., Manažerka a stres, s. 51

⁶Srov. RENZETTI, C., CURRAN, D., Ženy, muži a společnost, s. 20

několika aspekty. Těmito hledisky jsou biologické faktory, rodičovská výchova a sociální a kulturní učení.⁷ „Genderové stereotypy jsou tedy zjednodušující popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž a femininní žena.“⁸ Maskulinním mužem lze nazvat právě takového muže, který oplývá mužskými vlastnostmi, a vlastnosti ženské jsou mu cizí. Ve stejném duchu můžeme také objasnit pojem femininní žena. Touto ženou je právě taková, která disponuje femininními, tedy ženskými, vlastnostmi a nenajdeme u ní vlastnosti, které jsou považovány za mužské.

V různých literaturách najdeme různé definice genderu. Genderové teorie vysvětlují, a ve značné míře i omlouvají, chování mužů a žen.⁹ Jiný zdroj zase uvádí, že „Gender je koncept, který odkazuje na sociální rozdíly (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami, jež jsou naučené, mohou se v čase měnit a různí se jak v rámci jedné kultura, tak mezi kulturami. Kategorie genderu poskytuje analytický nástroj pro popis a kritiku nerovného postavení mužů a žen ve společnosti a poukazuje na neudržitelnosti obhajoby statu quo, neboli současný stav, prostřednictvím odkazu na biologické či anatomické rozdíly mezi muži a ženami.“¹⁰ Gender tedy označuje odlišnosti mezi mužem a ženou a popisuje jejich vzájemný vztah. Každý z nás přítomnost genderu cítí a vnímá. Ať už ve svém okolí nebo sám na sobě. Tato problematika byla, je a bude ve společnosti vždy přítomna. Jsou to především ženy, které se snaží vliv genderu na jejich život ovlivnit a usměrňovat. Je jisté, že se postavení žen od minulosti v oblasti zrovnoprávnění s muži velice zlepšilo, ale přes to všechno existuje velké množství žen, které jsou vlivem genderu poznamenány. Ať už v domácnosti, ve škole, na nižších pozicích nebo v ohodnocení své práce. Dnešní společnost je označována jako patriarchát. „Patriarchát je takový pohlavně-genderový systém, v němž muži zaujímají nadřazené postavení vůči ženám a v němž jsou vlastnosti a činnosti vnímány jako mužské hodnoceny výše než ty, které jsou vnímány jako ženské.“¹¹ Na tematiku genderu hovoří i známé osobnosti. Jedním z nich je bývalý evropský komisař pro zaměstnanost, sociální záležitosti a rovné příležitosti Vladimír Špidla, který pronesl, že: „pro dosažení reálné rovnosti mezi ženami a muži je

⁷Srov. LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 77-78

⁸RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 20

⁹Srov. LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 123

¹⁰Slovníček pojmů. In Sexualizovaná realita pracovních vztahů, s. 120

¹¹RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 22

samozřejmě nezbytný politický závazek na nejvyšší úrovni, ale stejně důležitá je aktivní účast celé společnosti.“¹² V této větě je obrovský kus pravdy a naše společnost by si z toho měla vzít ponaučení. Pokud se nebudeme snažit o změnu jako celek, nemá žádná snaha smysl. Dalším důležitým výrokiem našeho eurokomisaře je: „společnost, která nevyužívá polovinu svého tvořivého potenciálu, nemůže obstát.“¹³ Zmíněnou polovinou tvořivého potenciálu bylo označeno ženské pokolení. Ženy mají obrovské schopnosti a vlastnosti, které by se měly plně využít. Každá firma by si toho měla být vědoma a ta, která již tento potenciál využívá, disponuje oproti ostatním jistou konkurenční výhodou.

1.1 Genderové teorie

Pokud mluvíme o genderu, je nutné se zmínit i o genderových teoriích. „Genderové teorie většinou vycházejí ze čtyř odlišných koncepčních rámců.

- Skupinové faktory
- Minulé biologické vlivy a vlivy společnosti a prostředí
- Současné biologické vlivy a vlivy společnosti a prostředí
- Niterné charakteristiky a povahové rysy“¹⁴

Skupinové faktory na nás pohlížejí jako na člena určité skupiny. Kategorie jsou rozděleny podle přísných charakteristik. Nejčastějšími kritérii jsou biologické a kulturní rozdíly. Do biologických kritérií můžeme zahrnout především odlišnost v pohlaví a biologický druh. Kulturní kritéria obsahují rozdíl národností, barvy pleti, politického a náboženského vyznání, příslušnosti do společenské třídy a mnoho dalších. Minulé biologické vlivy vysvětlují naše pohlavně typické chování na základě předešlých událostí. Na jevy, které nás v minulosti ovlivnily, lze opět nahlížet z biologického a sociálního hlediska. To, jak se chováme, může být důsledkem událostí, které nás během života potkaly. Například naše geny, se kterými jsme se narodili, chemické látky, které na nás mohly působit v děloze a v neposlední řadě na nás měla vliv výchova našich

¹²ŠPIDLA, V. In Rovné příležitosti žen mužů ve městech a obcích: Jak začít, s. 4

¹³ŠPIDLA, V., seminář, Aktuální problematika rovných příležitostí mužů a žen pro veřejnou správu, 23. února, Moravská vysoká škola Olomouc

¹⁴LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 123

rodičů a působení nejbližšího okolí. Z hlediska minulých událostí každý existujeme jako unikátní jedinec, odlišný od ostatních. Současné biologické vlivy a vlivy společnosti a prostředí hovoří o aspektech, které mají na nás vliv právě teď. Nezohledňuje ani minulost a ani budoucnost. Můžeme sem zařadit faktory jako např. momentální rozpoložení mozkových buněk nebo také aktuální hladinu hormonů. Značný vliv má na nás i prostředí, ve kterém se právě pohybujeme. Naše okolí ovlivňuje mnoho stránek našeho života a vnímání, proto postoj ke genderu není výjimkou. Pod niterními charakteristikami a povahovými rysy si jistě všichni správně představíme naše osobní vlastnosti a schopnosti. Pod niterní charakteristiky lze také zahrnout naše životní zkušenosti, které bezpochyby ovlivňují náš budoucí úsudek. Na této úrovni to vypadá, jako kdybychom se snažili vžít do určitého individua a zkoušeli pochopit charakteristiky, které danou osobu utvářejí.¹⁵

1.2 Genderové stereotypy

Dalším okruhem, který považuji za důležité zmínit, jsou genderové stereotypy. Stereotyp je chování nebo situace, která se často beze změny opakuje. „Stereotyp je neměnný stav, návyk, ustálený způsob něčeho nebo navyklá představa.“¹⁶ Každý z nás žije v určitém stereotypu a vykonává stereotypní činnosti. Ráno vstane, vyčistí si zuby, učeše si vlasy a podobně. Slovo stereotyp pochází z roku 1922 od žurnalisty Waltera Lippmanna, který se zabýval zjednodušenými obrazy sociálních skupin. Mnoho sociálních psychologů ovšem dlouhou dobu přemýšlelo nad otázkou: Jsou stereotypy špatné? To, že ve většině žen stereotypně přisuzujeme ženské vlastnosti a mužům mužské vlastnosti, je známé. Lze obecně říct, že velká část naší populace věří, že muži jsou agresivnější a ženy hodnější v porovnání s opačným pohlavím. V jedné starší vysokoškolské studii se studenti shodli na tom, že některé vlastnosti jsou typické pro muže a jiné jsou typické pro ženu (viz tab. 1). Na druhou stranu ale mnoho odborníků připouští, že některé stereotypy mohou být ve značné míře pravdivé. Názory mnohých z nás na muže a ženy mohou být dost přesných, protože už máme za sebou nějaké situace a zkušenosti. Z těch si odvodíme vlastní pohled na danou problematiku. Z tohoto

¹⁵Srov. LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 123-125

¹⁶MIKULÁŠ, R., Školní slovník cizích slov, s. 510

lze udělat závěr, že náš postoj k okolí nezávisí pouze na klepech, ale také na našich zkušenostech na základě minulých událostí.¹⁷

Tab. 2: „Genderové stereotypy“ – hodnocení pravděpodobnosti, že muži a ženy mají určité vlastnosti

Hodnocení pravděpodobnosti výskytu vlastností+	Hodnocení pravděpodobnosti výskytu chování podle rolí	Hodnocení pravděpodobnosti výskytu fyzických charakteristik
Vlastnost U mužů U žen	Role U mužů U žen	Charakteristika U mužů U žen
Nezávislost 0,78 0,58	Zajišťuje finance 0,83 0,47	Svalnatý/á 0,64 0,36
Soutěživost 0,82 0,64	Zahajuje komunikaci s opačným pohlavím 0,82 0,54	Hluboký hlas 0,73 0,30
Vřelost 0,66 0,77	Pečuje o děti 0,50 0,85	Půvabnost 0,45 0,68
Citlivost 0,56 0,84	Vaří jídlo 0,42 0,83	Křehká stavba 0,39 0,62

Pozn.: Čím větší je rozdíl v hodnocení u mužů a u žen u dané položky, tím stereotypji byly charakteristiky vnímány jako faktor odlišující pohlaví.

+ Odhady pravděpodobnosti, že průměrná osoba daného pohlaví bude vykazovat danou charakteristiku. Silnější stereotypy panovaly u hodnocení chování podle rolí a fyzického vzhledu ve srovnání s osobnostními znaky.¹⁸

Zdroj: LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 163

¹⁷Srov. LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 162-163

¹⁸LIPPA, A., R., Pohlaví, s. 163

Každý z nás jistě už mnohokrát slyšel, jak se podobáme svému rodinnému příslušníku. Slýcháváme toto přirovnání od raného dětství až do dospělosti. Nejčastěji jsme přirovnáváni ke své matce či otci. Slova, jak máme oči po matce a sílu po otci, jsou nám všem známé. Je ovšem nutné upozornit, že i v tomto přirovnání najdeme skryté tradiční generové stereotypy. Vždy je dcera krásná po matce a syn silný po otci. Nikdy tomu není naopak. Mnoho rodičů by mohlo brát jako urážku, kdyby se dozvědělo, že má dítě jemné rysy po otci. I když si to mnozí lidé myslí, neřeknou tuto myšlenku nahlas, aby rodiče neurazili. Někdy se nám všem ale tato podobnost hodí, především v situacích, kdy tímto omlouváme svou neschopnost dosáhnout stanoveného cíle. Například neujedeme 50 km na kole, protože máme po matce malou výdrž nebo si neovládáme samy vymalovat, protože jsme po otci zdělili nešikovnost.¹⁹

1.3 Skleněný strop

Pojem skleněný strop si jistě každý z nás dokáže logicky vyložit. Jedná se o bariéru, která není na první pohled zřejmá, ale přesto brání v postupu přes ni. V tomto tématu je skleněný strop neviditelnou překážkou, která ženám zabraňuje postupovat na určité úrovni a posty v organizacích. Vztahuje se na ženy jako na skupinu, které je znemožněn postup výše, protože jsou ženy. „Muži se stávají oběťmi občanské diskriminace, případně dalších postihů, pokud jsou svými názory nebo náboženskou či etnickou příslušností odpůrci autoritativních režimů, které jim vládou. Ženy jsou však oběťmi diskriminace pro svůj „gender“. Ve světovém měřítku to většinou nesou rezignovaně a statečně. Někde jsou ženy méněcenné proto, že jen muž může vykonávat oběti za mrtvé předky, což v případě restriktivní populační politiky vlády vede k zabíjení děvčátek. Jinde nemá žena přístup ke vzdělání a výkonu odborných povolání a při různých právních aktech, jako je dědictví a svědectví u soudu, má význam jen polovina muže.“²⁰ Výše uvedené říká, že muž je diskriminován ve společnosti stejně tak jako žena. Důležité ovšem je, z jakých důvodů je diskriminován muž a z jakých žena. Ve většině kritérií je omezovaná osoba odsouzena k tomu, aby s tímto „handicapem“ žila. V tuto chvíli opomíňme například diskriminaci kvůli tělesné váze apod. Není nutné

¹⁹Stov. RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 61

²⁰KREJČÍ, J., Žena mezi tradicí a trhem, s. 24

konstatovat, že každé omezování práv jedince je nesprávné a v naší „vyspělé“ společnosti by se nemělo vůbec objevovat. V čem tedy ale spočívá rozdíl diskriminačního chování vůči ženě a muži? Jak jsem již uvedla, muž je znevýhodňován kvůli svému etnickému původu, náboženskému vyznání nebo politickému názoru, žena ovšem kvůli tomu, že je ženou. Je tedy diskriminována z důvodu své podstaty. To ale neznamená, že je utiskována pouze v této oblasti, musí čelit i omezování osobních práv z příčin, které jsou uvedeny u muže. Laicky tedy můžeme říci, že žena je opomíjena z mnohem závažnějších pohnutek, než muž.

Bariér a překážek, které mohou být důvodem pro vznik skleněného stropu je hned řada. Za nejobvyklejší jsou považovány společenské bariéry, informační bariéry, bariéry odlišnosti, segregace pracovního trhu, old-boys network, diskriminace na základě pohlaví, sexuální obtěžování a antidiskriminační zákony. V následujícím textu bych ráda každou tuto překážku přiblížila a osvětlila její obsah. To bych ráda doplnila o výroky žen, které se v praxi s těmito bariérami setkávají.

- Společenské bariéry zahrnují především rovnost v přístupu ke vzdělání, možnosti získání vzdělání a v přístupu k zaměstnání.

- Segregace pracovního trhu funguje ve dvou rovinách. V rovině vertikální a horizontální. Vertikální segregace pracovního trhu vypovídá o počtu mužů a žen na jednotlivých stupních pracovních míst. Segregace horizontální pojednává a segregaci mezi jednotlivými povoláními či sektory na pracovním trhu.

- Sexuální obtěžování je všude kolem nás. Každý člověk se s ním již setkal, třeba jen přes média. Sexuální chování je definováno jako nežádoucí chování na základě sexuálního podtextu a způsobuje ponižování žen.²¹

- Informační bariéry popisují dnešní situaci, kdy nejsme dostatečně informovaní o tom, jaké je rozvrstvení pohlaví v řídicích pozicích. Tato nevědomost mnohdy nastiňuje, že situace je naprosto v pořádku. V tomto ohledu lze konstatovat, že především statistiky práce nedostatečně zohledňují téma genderu.

- Pod tzv. bariérou odlišnosti se skrývá stav, kdy si vedoucí pracovníci (ať už muži nebo ženy) vybírají z nových uchazečů sobě podobné. To znamená, že si vybírají osoby,

²¹Srov. ŠNÝDROVÁ, I., Manažerka a stres, s. 54

které by podle nich mohly pracovní náplň zvládnout podobně jako oni. Ovšem to také znamená, že muži si spíše vybírají muže a ženy si spíše vybírají ženy. Zde vidíme chybu na obou stranách. Toto rozhodování přináší ten důsledek, že je na vyšší pozice logicky přijímáno více mužů v závislosti na tom, že více mužů vede výběrová řízení.²²

„...ta naše firma, asi jako většina větších firem, se snaží ty lidi trošku naklonovat a během času ty lidi trošku otesávat k obrazu svému, takže když se dostanou na manažerskou pozici, tak bych řekla, že se sobě hodně podobají, mají stejné návyky, stejně přistupují k zakázce, komunikují s lidmi, takže tam si myslím, že je mnohem těžší odchytnout ten rozdíl mezi těmi pohlavími.“²³

Eva, bezdětná, 30 let

- Old-boys network je síť neformálních vztahů mezi muži. Jsou založeny na podobných zájmech a názorech. Například rybaření, auta nebo technika. Do této problematiky žena většinou nepronikne, a tak se old-boys network stává dalším prvkem, který muže a ženy na pracovišti odděluje. Tuto překážku ženy často podceňují a nesnaží se ji odstranit. Mezi aktivity podniku v oblasti old-boys network patří organizace různých společenských akcí. Například oslavy narozenin, vánoční večírky, výroční plesy a podobně. Neúčast na těchto akcích prohlubuje propast mezi lidmi, kteří se zúčastní a kteří ne.²⁴

„Já si myslím, že ano. Že jakýkoliv způsob vlastně čím víc si člověk udělá kontaktů, tak tím i víc se pak dostane k zajímavější práci, k zajímavější zakázce, určitě. Ale jako je to přirozené. Já jsem nad tím taky přemýšlela, že je to jako nefér, když třeba někdo nechodí po práci na nějaké aktivity, že to není fér, že když se s někým skamarádíte, nebo si s někým dobře rozumíte, tak on vám pak

²²Srov. KRÍŽKOVÁ, A., Jaké je postavení českých žen v řídicích pozicích. In *Ženy v řídicích pozicích*, s. 15

²³KRÍŽKOVÁ, A. Kariérní vzorce žen v managementu. Strategie žen v rámci genderového režimu organizace, *Sociologický časopis*, 2003, roč. 39, č. 4, s. 455.

²⁴Srov. KRÍŽKOVÁ, A., Jaké je postavení českých žen v řídicích pozicích. In *Ženy v řídicích pozicích*, s. 15

vlastně zase dá šanci pracovat na něčem zajímavém, takže určitě je to jedna z forem toho zviditelnění.“²⁵

Olga, bezdětná, 27 let

- Diskriminace na základě pohlaví je termín, který je nám všem znám. Pojednává o situaci, kdy je upřednostňováno jedno pohlaví před druhým a to pouze kvůli odlišnosti pohlaví. Jednoduše tak lze konstatovat, že žena je posuzována za to, že je žena a muž je posuzován za své vlastnosti a schopnosti.²⁶

„Některým chlapům stačí, že jsou chlapy. No, tak samozřejmě musí to umět, ale myslím si, že kdybych se třeba porovnávala já s mými schopnostmi s nějakým mužem a ten mužský byl třeba jenom o 30% horší než já, tak by vyhrál ten chlap, myslím, že jo. Ale tím si nemyslím, že jsme tu diskriminovaní. Já si to nemyslím, že jsme tu diskriminovaní, jo, ale on ten chlap vůbec ve společnosti asi má, jako snáz získá přirozenou autoritu. Když to není úplný nějaký blbeček, který je prostě hromádka neštěstí. Pardon, omlouvám se chlapům.“²⁷

Marcela, bezdětná, 50 let

- Mezery a nedostatky v antidiskriminačních zákonech také umožňuje existenci skleněného stropu. Zákony týkající se diskriminace jsou nedůsledné. Mírné tresty a sankce nahrávají pachatelům. Ženy tak mají spíše strach dohnat případ sexuálního obtěžování až k soudu a to z důvodu ztracení prestiže a neúspěchu.

- Sexuální obtěžování je všude kolem nás. Každý člověk se s ním již setkal, třeba jen přes média.²⁸ Nedávný výzkum objevil, že sexuální obtěžování je častější ve firmách „ze staré školy“. Významným prvkem, který ovlivňuje výskyt sexuálního obtěžování je

²⁵KŘÍŽKOVÁ, A. Kariérní vzorce žen v managementu. Strategie žen v rámci genderového režimu organizace, Sociologický časopis, 2003, roč. 39, č. 4, s. 457.

²⁶Srov. KŘÍŽKOVÁ, A., Jaké je postavení českých žen v řídicích pozicích. In Ženy v řídicích pozicích, s. 15

²⁷KŘÍŽKOVÁ, A. Kariérní vzorce žen v managementu. Strategie žen v rámci genderového režimu organizace, Sociologický časopis, 2003, roč. 39, č. 4, s. 458.

²⁸Srov. KŘÍŽKOVÁ, A., Jaké je postavení českých žen v řídicích pozicích. In Ženy v řídicích pozicích, s. 15

postoj firmy k zaměstnancům, především zaměstnankyním. To, jak se chová firma, ovlivňuje vzájemné vztahy mezi pracovníky. V podstatě předepisuje míru chování, a to, co je ještě považováno za normální. Z tohoto důvodu se sexuální obtěžování vykytuje častěji v kolektivu, kde jsou „lechtivé“ vtipy a narážky považovány za běžné a neškodné. Ženy, které se staly obětí sexuálního obtěžování, shodně potvrzují, že v naprosté většině případů byla absence kompetentní osoby, která by problém mohla řešit. Proto tyto ženy nemají s kým situaci v rámci podniku řešit, soudní cesta je zdlouhavá a finančně náročná a tak jen zlomek případů skončí u soudu. Dalším problémem je věk, kdy pro starší věkovou skupinu zaměstnanců jsou sexuální narážky zcela přijatelné.²⁹

²⁹<<http://www.novinky.cz/kariera/144549-sexualni-obtezovani-je-castejsi-ve-firmach-ze-stare-skoly.html>>

2 Feminismus

Jestliže se zmiňujeme o genderu, není možné opomenout feminismus. Tyto dva směry jsou úzce spojovány a mají mnoho společného. Hlavní myšlenka feminismu, a to zrovnoprávnění oboupohlavní, je tématem mnoha diskusí už po dlouhá desetiletí, dokonce i staletí. „Fyzik Fritjof Capra v roce 1982 poukázal na osobně vždy znovu zažívané obtíže při objevování vlivu patriarchátu ve společnosti: „Síla patriarchátu lze velmi obtížně porozumět, protože je všudypřítomná. Ovlivnila nejzákladnější myšlenky o lidské podstatě...je to ten, systém, který nikdy v zaznamenané historii nebyl otevřeně zpochybněn a jeho doktríny jsou tak univerzálně přijímány, že se zdají být zákony přírody.“ Sociolog Pierre Bourdieu pak dodává: „Síla patriarchálního pojetí sociálního světa pramení z toho, že se v něm koncentrují dvě operace: legitimují vztah (mužské) nadvlády tím, že z něho činí součást logické přirozenosti, jež je přitom sama naturalizovanou sociální konstrukcí. Za základní přínos do akademické oblasti bývá považován pojem genderu; filozofka a psycholožka Jane Flaxová v něm vidí dokonce hlavní zásluhu feminismu. Pojem gender zásadně zpochybnil a zproblematizoval přirozené duality mužských a ženských rolí, uvolnil pojmy žena a muž z oblasti samozřejmého a nepochybného.“³⁰ Z výše uvedeného vyplývá, že je velmi problematické nebo dokonce nemožné rozlišit vliv mužů a přirozenosti. V podstatě po celou existenci lidstva byl muž nadřazen ženě. Z tohoto důvodu se těžko odhaluje vžitá nadvláda patriarchátu. „Zhruba od poloviny osmnáctého století se začal prosazovat obraz ideálního páru (pravého muže a pravé ženy), který každému pohlaví přiřkl jiné sociální úkoly, přičemž pro muže vyhradil veřejnou a pro ženy domácí sféru jako oblasti jejich působnosti. Nelze pochybovat o tom, že tato koncepce dodnes neztratila svůj normativní význam. Zvláštní brizanci získávají tyto výzkumy v oblasti kritiky panství, neboť zřetelně dokumentují, že projekt pohlavního uspořádání, původně střížený na míru měšťanstvu, pro ženy v mnoha ohledech znamenal být pod něčím poručnictvím nebo být v nerovném postavení.“³¹ Z toho tvrzení lze tedy usoudit, že právě toto rozdělení na muže a ženy dalo základ feministického bádání. A co vlastně feminismus je? „Obecně lze říci, že feministické teorie reagují na generové nerovnosti v sociálních vztazích a nerovné postavení žen v rámci společnosti jako celku. Přesto

³⁰GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., Rodinná terapie, s. 53

³¹NAGL-DOCEKAL, H., Feministická filosofie, s. 33

feministické teorie nevycházejí z jednotného interpretačního paradigmatu, spíše působí jako součást teoretických směrů, jejichž podoby modifikují a přizpůsobují se často nezohledňované potřebě vztáhnout obecné principy na asymetrické generové vztahy, které odkazují ženy spolu s dalšími skupinami do podřízeného postavení v rámci hierarchie společnosti. Jedná se tedy o celou řadu někdy vzájemně protikladných přístupů opírajících se o různé principy spravedlnosti. Feminismus je tedy obecný myšlenkový proud vycházející z předpokladu nároku všech lidských bytostí na svobodné sebeurčení a emancipaci, s důrazem na práva žen a poukazem na jejich nedostatečné naplnění ve společnosti. Pojem feminismus je spojován především se sociálním hnutím za rovnoprávnost žen, jehož různé podoby se v závislosti na historickém a společenském kontextu různily a různí. Feminismus lze jednoduše charakterizovat jako světový názor přiznávající formální i faktické rovnoprávné postavení všem lidským bytostem bez rozdílu pohlaví.³² V teorii feminismu se setkáváme s pojmem sexismus. Sexismus popisuje situaci, kdy je ve společnosti zvýhodňováno jedno z pohlaví. Pokud se pohybujeme v oblasti feminismu, tímto zvýhodněným pohlavím jsou muži. Tato společnost tedy zastává názor, že vše co ženy vytvářejí, dělají nebo co si myslí je hloupé a nepodstatné. To mělo vliv na povahu sociologického zkoumání a to hned ve třech směrech.

1. Gender byl zohledněn pouze v některých oblastech, jako je rodina nebo manželství. V pracovní sféře byl opomíjen.
2. Výsledky zkoumání byly zobecněny na celé obyvatelstvo bez ohledu na to, že zkoumanými vzorky byli pouze muži a pouze muži výsledky hodnotili.
3. Pokud byly zkoumány ženy, byly hodnoceny podle mužských kritérií a tak bylo opomíjeno ženských kvalit.³³

Feminismus obecně také učí ženy sebevědomí, poskytuje jim oporu a útočiště. Ženy mohou v tomto směru nalézt i odpovědi na některé otázky. Podle Tat'jany Mamonovové „žena musí pochopit, že je plnohodnotná osobnost, i kdyby ji po celý život přesvědčovali, že je člověkem druhého řádu.“³⁴ Berme, my všechny ženy, tuto citaci jako své moto. Ovšem feminismus je spojován s mnoha veřejnými předsudky.

³²Slovníček pojmů. In *Sexualizovaná realita pracovních vztahů*, s. 128, 120

³³Srov. RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, s. 31

³⁴ZADRAŽILOVÁ, M., *Krise mateřství*. In *V bludném kruhu*, s. 316

Jedna z dostupných publikací na téma genderu, od autorů Křížkové a Pavlici uvádí zajímavý postřeh. „Určitý problém spočívá ve skutečnosti, že slovo feminismus je opředené řadou falešných představ a mýtů. Ústřední myšlenkou, která tyto představy spojuje, je relativně rozšířené přesvědčení, podle něž jsou feministky *houfem* společensky nezařazených, zakomplexovaných a nevhledných *ženských*, které spojuje nenávisť vůči mužům a žárlivost úspěšnějším (tj. vdaným) ženám. Feministky mají problém se svojí sexuální identitou a řada z nich jsou lesbičky, nejde jim o pozitivní změnu společnosti, ale o pomstu na mužích a rozvrat, na feminismus se *nabalují* homosexuálové a jiná *podezřelá* individua. Časté posměšné a kritické poznámky o vzhledu mnoha feministek mají svůj racionální podklad ve skutečnosti, že aktivistky zabývající se otázkami ženských práv se často programově odmítají chovat podle modelu čínícího z žen především objekt sexuální touhy a uspokojování mužů. V rozporu s tímto tradičním modelem se tedy, kromě jiného, odmítají líčit či vyzývavě oblékat, což z nich v očích „normálních“ lidí obou pohlaví dělá *ošklivé a zamindrákované ženské*.“³⁵

V současné době existuje v České republice mnoho ženských spolků založených na feminismu, které se snaží ženskou situaci změnit. Jedním takovýmto pokusem bylo založení politické strany Rovnost šancí. Strana byla zaregistrována od dubna 2005 u ministerstva vnitra. „Tato politická formace chce kromě jiného sjednotit úsilí směřující k prosazování rovnosti příležitostí lidí, zejména pak těch, kteří žijí v nevýhodném postavení nebo diskriminačních podmínkách. Smyslem této iniciativy je zasadit se legitimními prostředky o změnu pohledu na dosavadní rodinu a postavení žen a mužů v ní, neboť péči o potomstvo a zlepšení podmínek ve prospěch udržení druhu považuje Strana Rovnost Šancí za absolutní prioritu státu. Nová politická formace chce prosazovat zlepšení pozice žen v pracovním a rozhodovacím procesu tak, aby na žádné z úrovní nepřevažoval jen jednostranně mužský model řízení, jak se zatím doposud děje. Nerovnováha a nevyváženost ve vztazích, vytvářená zejména chybným nastavením modelů – a to především od samé špičky politické reprezentace – způsobuje disharmonii ve všech oblastech lidské společnosti. Stav, kdy je i v samotném českém parlamentu a celém rozhodovacím procesu vůbec tak bizarní nerovné zastoupení, jehož

³⁵KŘÍŽKOVÁ, A., PAVLICA, K., Management genderových vztahů, s. 15

poměr je 85 % mužů a jen 15 % žen, je v civilizované společnosti nadále neudržitelný. Proto ženy chtějí legitimním způsobem tento nevyvážený model společnosti změnit.³⁶

Jako další pokus můžeme označit agenturu GITA, která svůj provoz zaměřila na zprostředkování styku osob, které zajímá gender. Zkratku GITA můžeme přeložit jako genderová informační a tisková agentura. Zabývá se především publikací článků s generovou problematikou. Na jejich stránkách www.ta-gita.cz naleznete plno zajímavých odkazů a rubrik. Bohužel i tato organizace musela z finančních důvodů přerušit své působení.

Mezi další organizace, které se zajímají o gender, stojí za zmínku i Fórum 50%. „Fórum 50%, o. s. vzniklo v roce 2004 v reakci na problém nedostatečného zastoupení žen na všech úrovních rozhodování. Všechny své aktivity usilují o vytvoření společnosti s vyrovnaným zastoupením žen a mužů v politice a ve veřejném životě. Paritní zastoupení na všech úrovních rozhodování považujeme za základ pluralitní demokratické společnosti.“³⁷

³⁶<<http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/ustavujici-sjezd-strany-rovnost-sanci>>

³⁷In Rovné příležitosti žen a mužů ve městech a obcích, Fórum 50%, o. s., (nestránkováno, neuveden autor)

3 Rodina, dospívání a gender

Tato kapitole se věnuje o rolím mužů a žen v rodinném prostředí. Ženám už je po dlouhá desetiletí přisuzována role matky a hospodyňky. Jejím úkolem je výchova dětí, obstarání domácích prací a zajištění chodu domácnosti. Prostor pro kariéru není ženám poskytnut. Muž je naopak chápán jako živitel rodiny a podle tradičního chápání patří do pracovního procesu. Není mu umožněno se ve větší míře zapojit do rodinného života. Proč tomu tak ale je? Jak jsme ovlivňováni v dětství? Následující text se věnuje samotným dětem a procesu jejich socializace.

3.1 Socializace

Pojem socializace můžeme zjednodušit jako včleňování se do společnosti a učení se jejím pravidlům. „Podle jednoho z autorů knihy *Žena, muž a společnost* je socializace proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, včetně těch, které se týkají genderu. Socializace je celoživotní proces, probíhá po celý život a člověk dokáže své jednání a postoje měnit, je-li vystavován novým situacím a společenským modelům.“³⁸ Genderová socializace může probíhat několika způsoby. Prvním z nich je vědomé učení se, které je posilováno odměnami. Druhým z těchto způsobů je samotné ovlivňování se dětí navzájem, také hračkami a knížkami. Genderovou problematiku a učení se dětí genderu řeší v zásadě tři teorie.

- Teorie psychoanalytické
- Teorie sociálního učení
- Teorie kognitivněvývojové³⁹

3.1.1 Teorie psychoanalytická

V souvislosti s teorií psychoanalytickou se můžeme setkat i s pojmem teorie identifikace. Jedná se však o dva názvy pro jednu teorii. Autorem je rakouský lékař Sigmund Freud. „Podle Freuda je identifikace chlapce s mužskou rolí silnější, než

³⁸RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, s.93, 96

³⁹RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, s. 93

identifikace dívky s rolí ženy, se kterou se musí dívka spíše smířit jako s nepříliš uspokojivým faktem, protože identifikační vzor matky a žen obecně pro ni není tolik atraktivní jako vzor otce a ostatních mužů pro chlapce. Neuspokojivostí ženské role pro dívky Freud vysvětloval vysoký výskyt dívek s chlapeckými zájmy a projevy v ženské populaci. Naznačil dokonce, že u mnoha žen dojde k úplnému přijetí ženské identity až prostřednictvím porození potomka, pokud možno, mužského pohlaví. U velkého procenta dětí nebyly zaznamenány žádné z projevů, které by mohly poukazovat na to, že prožívají vnitřní kontakty popsané Freudem.⁴⁰ Nelze přehlédnout Freudovo stanovisko vůči ženskému pohlaví. Považuje je za méněcenné, primitivní a podřízené mužům. Z tohoto postoje evidentně vychází i celá jeho teorie.

3.1.2 Teorie sociálního učení

Tato teorie je oproti předchozí snáze pochopitelná. Čerpá z lehce pozorovatelných událostí a jejich důsledků. Podle autora Alberta Bandura se teorie skládá ze dvou částí: posilování a modelování. Posilování spočívá v odměňování za „správné“ chování a v trestání za „špatné“ chování. Děti jsou hodnoceny za chování odpovídající nebo neodpovídající jejich genderu. Z vlastní zkušenosti víme, že pokud dostaneme za určitý typ chování odměnu, je vysoce pravděpodobné, že se tak budeme opakovaně chovat. Stejný způsob učení uplatňujeme jak na děti, tak na naše mazlíčky. Pokud si pořídíme štěně, můžeme ho tímto způsobem snadno naučit, že „čurat“ na trávě je správné, například pomocí pochoutek a že udělat loužičku na koberci je nesprávné, pomocí důrazného vynadání. Obsahem modelování je princip učení se napodobováním svého okolí. Děti obecně napodobují nejvíce ty osoby, které spojují s oblastí posilování a to z jednoduchého důvodu. Osoby, které je odměňují, považují za milé, vstřícné a hodné. Disponují statky a pro ně materiálními hodnotami. V očích dětí tak působí velice silně a mocně. Proto se jim dítě snaží co nejvíce podobat. Tímto je vysvětlován i fakt, že dívky spíše napodobují muže. Díky penězům je totiž vnímají mocnější než ženy.⁴¹

Teorii sociálního učení jsme všichni jako děti zažili, především část posilování, a tak ji vztahujeme na každého člena svého okolí bez rozdílu živočišného druhu. Tento

⁴⁰JANOŠOVÁ, P., *Dívčí a chlapecká identita*, s. 113

⁴¹RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, s. 98-100

způsob výchovy je poměrně spolehlivý a účinný. Každý z nás ale musí zvážit, které formy odměn a trestů zvolí.

3.1.3 Kognitivněvývojové teorie

Kognitivněvývojové teorie jsou dílem Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Oba psychologové se věnovali stejnému tématu, a to studiu mentálních procesů dětí, jejichž prostřednictvím rozumějí svým požitekům a pozorováním a snaží se chápat okolní svět. Tato teorie jim poskytuje způsob objevování vzorců, podle kterých se následně chovají. Míra schopnosti aplikace těchto vzorců a porozumění dětí je samozřejmě ovlivněna stupněm mentální vyspělosti každého jedince. V raném dětství se mysl řídí konkrétními vodítky. Například, že ženy a muži jsou jasně odlišní. Tento poznatek jeví pohlaví jako stabilní, zejména z pohledu fyzické schránky obou pohlaví. V dětských očích je žena drobnější, muž mohutnější. Žena má dlouhé vlasy, muž krátké. Žena má jemnější rysy, muž ostřejší. Takto bychom mohly pokračovat dále. Děti tyto charakteristiky nejprve vztahují na sebe a řídí se podle nich. Později podle těchto kritérií začnou rozlišovat i vlastnosti a dovednosti ostatních osob: na ženské a mužské. Tímto však rozšiřují chápání generového chování. Tedy co je správné či nesprávné pro muže a ženy. Kritikové však proti kognitivněvývojovým teoriím upozorňují na několik vad. Jednou z nich je věk, kdy se vytváří generová identita. Podle Piageta a Kohlberga k tomu dochází v období od tří do pěti let. Výzkumy však mluví již o dvou letech dítěte. Další vadou, kterou lze autorům vytknout je fakt, že pozorování bylo provedeno pouze u bělošských dětí ze střední vrstvy a heterosexuálních rodin. Tímto vylučuje vlivy rasové, etnické a společenských tříd. Do výzkumu nebyly zahrnuty ani děti, které žijí v homosexuálních rodinách.⁴² Těžko lze odhadnout, jak moc je teorie objektivní i u dětí, které ovlivňuje některý z opomenutých faktorů.

⁴²Srov. RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 100-102

3.2 Vliv hraček, oblečení, knih a dětských říkadel

Nikoho z nás jistě nepřekvapí fakt, že prvním významným činitelem v životě dítěte je rodina. Rodina se stává první „institucí“, s kterou se potomek setká a kterou následuje. „Rodina je primární skupinou, v níž se nejen od narození formuje osobnost dítěte, ale v níž prožíváme všechny fáze svého života. Nejprve se rodíme a vyrůstáme v rodině orientační (výchozí), v níž jsme oním objektem výchovy a s níž většina z nás zůstává po celý život v kontaktu mnohdy i proto aby se postarala o přestárlé rodiče, později zakládáme rodinu reprodukční, ve které sami přebíráme role rodičovské.“⁴³ Ve fázi reprodukční rodiny se právě my stáváme rodiči a vzory pro své děti. „V humanitních vědách po dlouhou dobu převládal názor, že člověk se k vědomostem a dovednostem, které potřebuje k přežití, dostává hlavně učením. Skutečně se toho mnoho učíme, např. slovní zásobu našeho mateřského jazyka, pravidla pravopisu, jakož i zvyky a správné chování společnosti, do které patříme.“⁴⁴ Z předchozího textu lze odvodit, že se tedy učíme i rozumět genderu. Proto nezapomeňme jít svým dětem příkladem a také dbát na to, aby i jejich okolí bylo „správným“ vzorem pro jejich vývoj. Podstatný vliv mají ale na výchovu dětí i další hlediska jako hračky, oblečení nebo například knížky a pohádky. „V jednom výzkumu rodiče po porodu označovali chlapce jako velké s výraznými rysy a dívky jako malé, krásné, miloučké, roztomilé s jemnými rysy, ač se na první pohled konkrétní novorozenci nijak nelišili. Rodiče byli při popisu již dopředu ovlivněni pohlavím svého dítěte. Snad žádní rodiče nechtějí, aby jejich holčička vypadala jako kluk a naopak. Proto, aniž si to uvědomují, popisují svoje děti podle předem daných stereotypů.“⁴⁵ Před nedávnou dobou jsem na televizním programu Spektrum sledovala seriál Naše dítě. Jednotlivé díly zobrazovaly chování dětí a dospělých v různých životních obdobích. V jednom z dílů britští vědci provedli test, jak rodiče přistupují k dětem určitého pohlaví. Pokus spočíval v tom, že holčičku oblékly do riflí a trika, kluka do háčkovaného svetříku a sukýnky, poté je nechali postupně samotné s dospělým a kupou hraček. Pokud byl s dětmi muž, „chlapci“ se věnoval mnohem více než „dívce“. Žena se věnovala oběma dětem ve stejné míře, ale z deseti pozorovaných dospělců pouze jeden byl „genderově nestranný“. Pět mužů a čtyři ženy

⁴³HAVLÍK, R., KOŤA, J., Sociologie výchovy a školy, s. 67

⁴⁴EIBESFELDT, E., I., Člověk v sázce, s. 60, 61

⁴⁵FAFEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality, s. 32

nabídl „chlapci“ auto nebo traktor, „dívenka“ dostala panenku nebo plyšovou hračku. Je zajímavé poznamenat, že dětem bylo do půl roku věku a ochotně si hrály s každou hračkou bez rozdílu pohlaví, hlavní bylo, že jim někdo věnoval pozornost. Tento výzkum byl provádět asi před deseti lety, bohužel se ale nic nezměnilo. Důkaz toho získáme, když si vejдем do jakéhokoli obchodu s hračkami. Zboží je razantně rozděleno do chlapecké a dívčí sekce. V chlapeckých regálech jsou především různé bojovníci, příšery a superhrdinové. Převládá černá, rudě červená a modrá barva. Dívčí hračky jsou panenky a vybavení domácností, jako kuchyňské spotřebiče, vysavače apod. V barvách růžové, fialové a některé další barvy ve světlých pastelových odstínech. Paradoxem je, že „ještě na počátku století byly naopak dívky oblékány do šatů modré barvy, která tehdy byla spojována s jemností, zatímco chlapci nosili růžové šaty, protože růžová barva označovala mužnost.“⁴⁶ Ve středu prodejny je obvykle „společné“ oddělení, kde jsou zařazeny puzzle, různé stavebnice a školní pomůcky (jako aktovky, tužky, pytlíky na papuče, ...), obsahují však chlapeckou a dívčí tematiku. Jedny puzzle zobrazují motorku, jiné koťátka, na krabicích jsou ve většině případů zobrazení chlapci, v případě lega najdeme pirát nebo salón krásy, školní pomůcky jsou s motivy filmů *Auta* nebo *Helo Kitty*. Pravidlo systému separace barev na holčičí a klučičí najdeme i v oblečení dětí. Hoši chodí v tepláčkách, teniskách a mikinách s kapucí. Na tričku mají traktor a rošťácky nagelované krátké vlasy. Holčičky nosí dlouhé, zapletené copy s ozdobnými sponkami, nabírané šatky a střevíčky. „Lze tedy shrnout, že hračky pro malé děti mají až na vzácné výjimky výrazný sklon podporovat genderové stereotypy. Typy hraček, s nimiž jsou děti jednoho či druhého pohlaví spojovány, rozvíjí v chlapcích a dívkách odlišné vlastnosti a dovednosti. Genderovou diskriminaci najdeme i v dětské literatuře. Mužské postavy jsou v nich většinou zobrazovány v rolích aktivních dobrodruhů a vůdců a ženské postavy naopak v rolích pasivních společnic a pomocnic. U chlapeckých hrdinů jsou oceňovány především výkony a chytrost, u dívek přitažlivý vzhled. Knížky, v nichž vystupují dospělé postavy, popisují muže při výkonu nejrůznějších typů prací, ženy naopak při výkonu prací v domácnosti.“⁴⁷ Ráda bych tento fakt demonstrovala na pohádkách, které všichni dobře známe. Například hloupá a bezmocná Karkulka a babička, které musel zachránit silný myslivec. Stejně tak zakleté princezny a chytří a stateční princové, kteří museli tvrdě

⁴⁶RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, 93

⁴⁷RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, s. 116, 117

pracovat a být důvtipní, aby je zachránili. Také v pohádce Dařbuján a Pandrhola, kde muž chodí každý den vydělávat na rodinu a žena se stará o 13 dětí vidíme rozdílnost v pohledu na muže a ženy. V tomto výčtu bych mohla pokračovat u všem známých příběhů. Také v dětských písničkách a říkadlech najdeme náznaky tradičních rolí mužů a žen, tím se děti učí postavení jednotlivých pohlaví. Ráda bych uvedla pár příkladů z vlastního dětství. Kurzivou vyznačím právě ty pasáže, v kterých vidím zmíněné znaky a také uvedu komentář ke každé z nich.

<p><i>"Pekař peče housky, uštipuje kousky, pekařka mu pomáhá, uštipují oba dva.</i></p>	<p>- V tomto říkadle vidíme situaci, kdy muž pracuje a žena je v pozici, kdy muži pouze pomáhá, je jeho pomocnicí. Muž tedy vykonává hlavní činnost a žena posluhuje.</p>
---	---

<p>Jedna, dvě, <i>Honza</i> jde, <i>nese</i> pytel mouky, <i>máma</i> se raduje, <i>že bude péct</i> vdolky.⁴⁸</p>	<p>- Muž v této situaci nosí těžký pytel, fyzicky tedy pracuje, zatímco žena čeká v kuchyni. Opět je řazena do prací v domácnosti.</p>
---	--

<p>„Kdyby tady byla taková panenka, která by mě chtěla, která by mi chtěla <i>syna vychovati</i>, [...] Ty by si musel <i>kolítku dělati</i>, do dřeva netíti..</p>	<p>- Muž je opět zobrazován při fyzické práci. žena je zobrazena jako matka. Muž požaduje syna a ne dceru. Tím umocňuje mužský vliv. Tyto znaky se objevují celou dětskou písničku, ale nepovažovala jsem za nutné je zobrazit.</p>
---	---

⁴⁸VRÁNA, J., PAVLÍČEK, D. M., Josef Lada dětem, s. 112, 198

3.3 Vliv vyučujících na školáky

„Malé dítě si nejdříve hraje „samo“ i ve společnosti jiných dětí, nevšímá si jich. Následuje stádium paralelní aktivity: dítě napodobuje ostatní, ale nesnaží se zapojit do jejich činnosti. Kolem tří let se dítě stále více pouští do asociativní hry, v níž sice ještě dělá to, co je napadne, ale reaguje na činnosti ostatních. Okolo čtyř let se zapojuje do kooperativní hry, ve které je nutná spolupráce (např. na tatínka a maminku).“⁴⁹ V další etapě dětského života nastupuje do jejich života mateřská škola. Ta v mnoha směrech ovlivní jejich vývoj, chování i postoj k situacím. Je vědecky prokázáno, že vliv vyučujících na žáky je značný. Vždyť i z toho důvodu jsou děti posílány do školek a škol, aby se něčemu naučily. Učitelé, jako i rodiče, shodně tvrdí, že ke všem dětem přistupují stejně, bez rozdílu pohlaví. To, že rodiče odlišují syny a dcery již víme, v následujícím textu si dokážeme, že i učitelé ve školkách a školách přistupují k žákům podle pohlaví. V dnešní společnosti je považován za normálního jedince pouze jedinec, který je heterosexuální. Na základě toho je každé dítě vychováváno pouze jako dívka nebo jako chlapec. Nerozlišuje biologické pohlaví od genderu. Je tedy nepředstavitelné vychovávat dítě jinak než v jednom ze dvou genderů: mužském nebo ženském. Tedy jako heterosexuálního muže a heterosexuální ženu. V dnešní době jde technika obrovským tempem dopředu a to ve všech oblastech, také umožnila zjistit pohlaví plodu již v těhotenství a to už od 14 týdne. Tímto plod získává svůj gender dlouho před svým narozením. Je nám přisouzena příslušnost k jednotlivým tenderům, aniž by se nás kdokoli zeptal.⁵⁰

3.3.1 Mateřská škola

Ve většině případů začnou mateřskou školu navštěvovat děti ve věku třech let. V tomto věku si každý „školák“ vědom svého biologického pohlaví a z domu má vštípený i svůj gender. Jak ovšem ty nejmenší děti vnímají svůj gender? „Fausto-Sterling vzpomíná, jak v pěti letech dumala, podle čeho se po narození pozná pohlaví dítěte. Věděla, že muži nosí krátké vlasy a ženy dlouhé, ale děti se přece rodí bez vlasů!

⁴⁹HAVLÍK, R., KOŤA, J., Sociologie výchovy a školy, s. 51

⁵⁰Srov. FAFEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality, s. 31

Přitom se pravidelně koupala se svým bratrem a věděla, že jeho genitálie vypadají jinak než její. Nikdo ji ale nenaučil, že podle nich má rozeznávat pohlaví. Psycholožka Sandra Bem se se svým manželem (také psychologem, spoluautorem i do češtiny přeložené učebnice psychologie) snažila vychovávat syna mimo genderové stereotypy. Mimo jiné mu oblékala na hlavu dívčí baret. Ve školce se mu spolužáci posmívali, že je holka, protože chodí oblečený jako holka. Poučeně jim oponoval, že má „pindíka“ a je tedy kluk. Spolužáci mu s převahou oponovali, že „pindíka“ mají všichni, ale barety nosí jen holky.⁵¹ Můžeme tedy udělat závěr, že děti přicházející do školek si nejsou vědomi rozdílu mezi biologickými pohlavími. Je ovšem nutné konstatovat, že toto tvrzení nelze vztáhnout na děti obecně, ale pouze na některé jedince. „Na jednom nedávno konaném slavnostním rozloučení s dětmi opouštějícími mateřskou školku si jistý rodič povšiml nápadných rozdílů mezi osobním oceněním udělovaných chlapcům a dívkám. Ceny pro „Nejchytřejší hlavu“, „Nejpilnějšího žáka“ a „Největšího vědátora“ si odnesli chlapci, naopak tituly jako „Miláček všech“, „Ideální povaha“ nebo „Vzorné chování“ připadly dívkám.“⁵² Odlišný přístup můžeme také pozorovat v přístupu vychovatelek ke chlapcům a dívkám. Pokud chlapec odhodí panenku, je to uzavřeno s tím, že to není hračka pro chlapce. Pokud to samé ovšem provede dívka, ať už s panenkou nebo autíčkem, je pokárána a napomenuta, že tohle se přece nedělá.⁵³ Mě samotné utkvěla v paměti jedna vzpomínka z mých „mateřských let“. Seděly jsme, všechny děti, u stolečku, na malinkatých židličkách, chlapci i dívky dohromady. Paní učitelky vysvětlily téma, rozdaly papíry, barvičky a pastelky a všechny děti se daly do práce. Přístup vychovatelek byl k oběma pohlavím stejný až do chvíle, kdy některé z dítek odmítlo zpracovávat dané téma. Pokud se jednalo o chlapce, mohl začít kreslit něco jiného, co sám chtěl. Pokud šlo ovšem o dívku, byla usměrněna do „patříčných“ mezí a musela dotvořit zadané téma. Už v tomto věku jsem vzniklou situaci vnímala jako nespravedlnost, zvláště v případech, kdy se okolnosti dost často opakovaly.

⁵¹FAFEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality, s. 34

⁵²RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 133

⁵³Srov. FAFEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality, s. 36

3.3.2 Základní škola

Odlišný přístup k dětem na základní škole můžeme pozorovat ve dvou směrech. V četnosti komunikace s žákem a obsahem sdělení. Chlapci jsou mnohem častěji dotazováni než dívky. Pokud vykřikuje odpověď chlapec, je jeho názor přijat, pokud ovšem odpovídá dívka bez přihlášení se, je pokárána za „nevhodné“ chování a patřičně odkázána do „dívčích“ mezí. Učitelé u chlapců více opravují chyby, více jim vysvětlují pravidla a mnohdy je nechávají, aby svou vlastní chybu našli a opravili, zadávají jim složitější a intelektuálně komplikovanější úkoly, na jejich dotazy odpovídají mnohem přesněji. U dívek, tomu tak není. Již od útlého věku jsou chlapci více chváleni své výkony a dívky spíše za svůj vzhled v porovnání s opačným pohlavím.⁵⁴ V knize Variace na gender od Kateřiny Zábrodské jsem se dočetla, že přístup k dívkám a chlapců je opravdu odlišný. Dívka je považována za pilnou, vstřícnou a snaživou. Přesto všechno ale za také za osobu bez výrazného talentu. Chlapci jsou naopak považováni za zlobivé, neposedné a nezodpovědné. Je jim ale také přisuzován obrovský talent a nadání. Tyto stanoviska nevycházejí z výsledků výuky, ale z generových stereotypů.⁵⁵

3.3.3 Střední škola

Období strávené na střední škole patří v životě mladého člověka k nejnáročnějším. V pubertě se mění děti v dospělé, jak jejich těla tak jejich „duše“. Formují se v nové osobnosti a okolí je ovlivňuje více než v předchozím věku. Je pro ně stále podstatnější názor jejich přátel a vrstevníků. Chlapci a dívky dosahují své popularity odlišným způsobem. Zatímco chlapci zvedá oblíbenost schopnost uspět ve sportu, fyzickém i verbálním souboji, odvaha riskovat a vzepřít se autoritám. Chlapci, kteří nejsou sportovně zdatní, jsou vyloučení ze společnosti a jsou k nim směřované veškeré posměšky. Dívka naopak dosahuje popularity pomocí svého vzhledu. Může ho podpořit různými kosmetickými přípravky, líčením a módním oblečením. Musí si však dávat pozor a balancovat na hraně, kdy je považována za krásnou a kdy už označena za „lehkou“. Z ženské oblíbenosti jsou tak automaticky vyřazeny dívky, které jsou z chudších vrstev a tak si nemohou dovolit držet krok s trendy. Z „výsluní“ střední

⁵⁴Srov. RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 132

⁵⁵ZÁBRODSKÁ, K., Variace na gender, s. 28

školy jsou také vyloučeni ti, kteří trpí tělesnou nadváhou nebo tělesným postižením. Problémem ovšem je, že tuto hierarchii uznávají jak žáci, tak i učitelé a tak tuto diskriminaci ještě umocňují.⁵⁶ Výše uvedený postřeh mohu podpořit vlastními zkušenosti. Když jsem chodila na základní školu, moje třída měla 18 dětí, z toho 9 chlapců a 9 dívek. Byli jsme rozděleni do dvou „skupinek“. Ovšem ne podle pohlaví, ale podle společenské vrstvy. Těm „chudším“ jsme se posmívaly a nebavily se s nimi. Souhlasím také s názorem, kdy autor knihy *Ženy, muži a společnost* tvrdí, že chlapci dosahují popularity pomocí sportu a dívky pomocí vzhledu. To, že učitelé tuto propast mezi vrstevníky ještě prohlubují je také pravdou. Jedna z vyučujících se nás po každém víkendu ptala, jak jsme se měly. Až s odstupem času jsem si uvědomila, že se vlastně ptala pouze chlapců, kteří hráli závodně fotbal nebo veslovali. O přestávce dívkám pochválila nové halenky a sukně. Na znevýhodňované žáky ovšem opomínala stejně tak, jako jejich spolužáci.

Následující zúžená tabulka uvádí počet studentů v jednotlivých oborech. Lze z ní vyvodit, které obory jsou více ženské, a které více mužské. Je vidět, že stereotypní předpoklady jsou jasné už při výběru střední školy. Je ovšem nutné zmínit, že podstatný podíl na výběru druhu střední školy mají rodiče. Proto nelze jasně říci, zda tabulka uvádí názory rodičů, nebo jejich potomků. Z tabulky vyplývá, že více dívek než chlapců je zastoupeno v oborech zdravotnictví, oděvnictví a pedagogika, tedy v typických ženských povoláních. Chlapci jsou ve větší míře zastoupeni v oborech strojírenství, elektrotechnice a dopravě. I tyto obory jsou považovány za typicky mužské. Jsou spojovány se silou, technickou zdatností a inteligencí. Kompletní tabulku naleznete v přílohách.

Tab. 3: Žáci středních odborných učilišť podle skupin oborů ve školním roce 2007/08

Obory	Ženy	Muži
Strojírenství	493	34 329
Elektrotechnika	235	21 901
Doprava	729	1 200

⁵⁶RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., *Ženy, muži a společnost*, s. 140, 141

Zdravotnictví	465	57
Oděvnictví	2 543	128
Pedagogika	75	15

Zdroj: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08--13>>

3.3.4 Vysoká škola

Student vysoké školy má již více než 18 let a můžeme u něj předpokládat určitou výši intelektu a „selského“ rozumu. Tím je ve značné míře omezeno jakékoliv šikanování mezi studenty, není ovšem vyloučeno. Střední škola je prvním krokem do života dospělých. Výběr užší specializace ovšem prohlubuje rozdíly mezi dívkami a chlapci. Tuto propast násobí i vysoká škola, kde už je velice znatelné zaměření obou pohlaví a jejich vyhraněné zájmy.

Uvádím podobně situovanou tabulku výše uvedené. Následující však obsahuje obory vysokých škol a jejich zastoupení jednotlivými pohlavími. Zde lze předpokládat, že data jsou objektivní a tak pravdivě zobrazují zájmy žen a mužů. Na vysokých školách jsou muži opět zastoupeni v technických a přírodních vědách a naukách. Ženy naopak jsou hojně přítomny v oborech týkajících se zdravotnictví, ekonomiky a pedagogiky. Na základě tab. 3 a tab. 4 je zřejmé, že rozložení studujících se mezi střední a vysokou školou nijak výrazně nemění. Kompletní tabulku naleznete opět v přílohách.

Tab. 4: Studenti vysokých škol podle skupin oborů v akademickém roce 2007/08

Vysoká škola, fakulta	Ženy	Muži
Technické vědy a nauky	20 468	61 914
Ekonomické vědy a nauky	48 884	31 699
Zdravotnictví	18 423	7 160

Humanitní a společenské vědy	34 922	18 904
Pedagogika	35 538	10 182
Přírodní vědy a nauky	11 234	15 24

Zdroj: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08--13>>

3.3.5 Budoucí školství

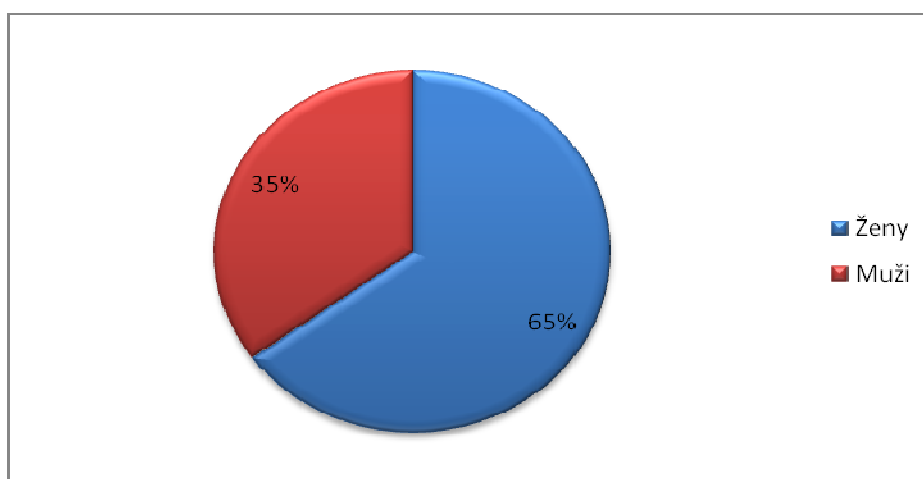
Dosažení změny v dnešní situaci generové nerovnosti je velice složité. Není možné cokoliv změnit, pokud nezačneme od začátku. Nejprve se musí změnit přístup rodičů a samozřejmě vyučujících. V současné době dochází k výuce genderu pouze na vysokých školách a pouze vzácně. „Na některých univerzitách se obávají genderového „labelingu“. Kursy s genderovou tematikou jsou většinou volitelné. Situace bude jistě v krátké době vypadat jinak, jestliže vznikly dva studijní obory zaměřená na genderová studia, které navštěvují studenti a studentky explicitně se věnující této problematice. To znamená, že studující si je vybírají z nabídky přednášek zaměřených na různé obory a oblasti. Pokud je některý kurz pojmenován jasně a název dává informaci, že půjde o genderovou problematiku, pak může hrozit i jistý odpor nezájem části studujících, popřípadě i pedagogických kolegů a kolegyně.“⁵⁷

3.4 Rodiny a samoživitelé

Jednou z charakteristik současné společnosti je fakt, že počet rodin samoživitelů markantně roste. Lze tak uvažovat na základě následujících údajů. Vznik rodin pouze s jedním rodičem zapříčiňuje hned několik faktorů. Nejrozšířenějším z nich je rozvod. Dostupné údaje za rok 2008 říkají, že bylo rozvedeno 31 300 manželství. Z tohoto počtu podalo návrh na rozvod celých 65 % žen (viz graf 1.).

⁵⁷VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L., Genderová vědecká komunita vlastníma. In Mnohohlasem, s. 173

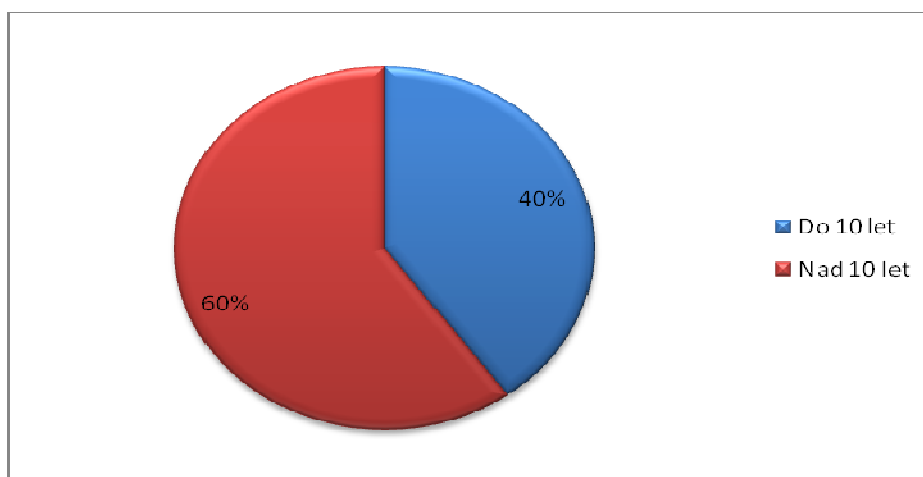
Graf 1: Rozvodovost podle navrhovatele, rok 2008



Zdroj: < <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>

V 72 % případech se jednalo o první rozvod u obou manželů. Rozvodovost se výrazně mění v průběhu let. Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, a to ve prospěch zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. Zatímco v roce 1991 se téměř 60% rozvodů týkalo manželství do 10 let od uzavření (viz graf 2.).

Graf 2: Rozvodovost podle doby trvání od uzavření manželství, údaje za rok 2003

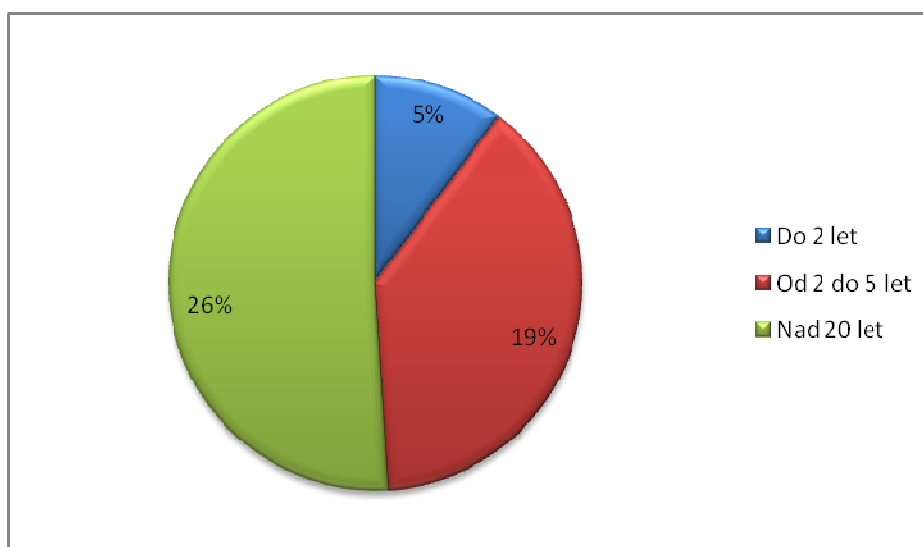


Zdroj: < <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>

Od roku 2003 se podíl rozvodů do 10 let od jeho trvání udržuje na úrovni 40 %. Naopak tedy, 60 % rozvodů uzavírá manželský život po více jak 10 letech od sňatku.

Ve srovnání s předchozími lety se v roce 2008 mírně zvýšil podíl rozvodů krátce po uzavření manželství. 5 % rozvodů nastalo hned v prvním či druhém roce manželství, na období do 5 let od sňatku připadlo 19 % rozvodů. Odpovídající hodnoty za rok 2007 činily 4 %, resp. 18 %. Zastoupení rozvodů po 20 či více letech od sňatku se v roce 2008 mírně zvýšilo na 26 % (viz graf 3).⁵⁸

Graf 3: Rozvodovost podle doby trvání od uzavření manželství, údaje za rok 2008



Zdroj: < <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> >

Z předchozích údajů lze usoudit, že rozvodovost v České republice se prudce mění. Obzvláště alarmující je údaj o rozvodovosti manželství do pěti let od jejich vzniku. Můžeme pouze odhadovat příčiny těchto údajů. Další důvody samoživitelství můžeme laicky rozdělit na samoživitele, kteří se jimi stali dobrovolně a které nedobrovolně. Mezi „nedobrovolné“ samoživitele zahrnujeme především vdovce a vdovy. Mezi dobrovolné samoživitelství můžeme zařadit situace, kdy se žena rozhodla využít možnosti umělého oplodnění nebo asistované reprodukce a adopci, které jsou často využívány homosexuálními páry, nechtěné těhotenství a dospívající matky.

Je vědecky prokázáno, že muži a ženy vnímají samoživitelství odlišně. Při rozvodech jsou děti svěřeny zpravidla svým matkám. Proto, když je dítě svěřeno otci, jsou důvodem většinou finanční prostředky. Otec samoživitel je v očích společnosti

⁵⁸< <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> >

brán jako muž, který zvládá práci, děti i domácnost a tak se mu dostává úcty a pomoci z okolí. Většina mužů samoživitelů si stěžují, že je lidé nepovažují za samostatné a kompetentní. Zatímco matky samoživitelky se setkávají s menší podporou okolí a často mají problém najít zaměstnání. Mnohdy jsou to ženy, které mají krátkou praxi, několik let nepůsobily v zaměstnání a tak mají málo schopností k uplatnění na trhu práce. Pokud pracovní místo najdou, většinou působí v nižších pozicích s menším platovým ohodnocením a tak mnohdy žijí na okrajích společnosti. Proto největším problémem samoživitelek jsou finance a jejich získání.⁵⁹ V minulosti bylo téma otce na mateřské dovolené považováno za tabu a těchto případů nebylo ve společnosti mnoho. Dnešní trend ovšem uznává muže jako plnohodnotného rodiče a umožňuje mu tak se starat o děti, zatímco žena chodí do zaměstnání. Této situace si dokonce povšiml i zákon a upravuje název mateřská dovolená na název rodičovský dovolená. Situace muže na rodičovské dovolené v současnosti není již tak nemyslitelná jako dříve, ale přesto je považována za zvláštní a odlišnou.⁶⁰

⁵⁹Srov. RENZETTI, C., M., CURRAN, D., J., Ženy, muži a společnost, s. 236-238

⁶⁰Srov. ŠNÝDROVÁ, I., Manažerka a stres, s. 15

4 Dotazníkové šetření

Při zpracovávání praktické části své bakalářské práce jsem narazila na mnohá rozhodnutí, která se jeví jako velice podstatná. Zásadní otázkou je zjištění, jaký je názor na gender a rovnoprávnost žen mých vrstevníků. Dalším z těchto rozhodnutí byl druh zkoumání, který použiji pro svůj účel. Nejvhodnější se ukázala metoda dotazníku.

Dotazník, který jsem vytvořila, se skládá ze tří částí. V první části jsem respondenty obeznámila s účelem dotazníku, jeho tématem a také vysvětlila způsob vyplňování a zdůraznila, že dotazník je anonymní, a proto jej mohou vyplnit bez jakýchkoliv obav. Ve druhé, hlavní části dotazníku, jsem sestavila šest otázek, které jsou nasměrovány k samotnému předmětu zkoumání. Jako nejvhodnější otázky se mi jevily otázky polootevřeného charakteru. Pro respondenta je tak vyplnění dotazníku jednodušší, nemusí bádát nad vymyšlením odpovědí, což by mělo vést k vyšší návratnosti dotazníků. Také jsem pod každou otázkou poskytla prostor pro osobní vyjádření nebo zaznamenání odpovědi mimo nabídku. V závěru práce mají dotazovaní možnost se vyjádřit k celému dotazníku nebo jeho tématu.

O vyplnění již zmíněného dotazníku jsem se rozhodla požádat mé spolužáky z třetího ročníku Moravské vysoké školy Olomouc (MVŠO) a také studenty prvního ročníku Obchodní akademie Olomouc (OAO). Skupinu středoškoláků tvoří 14 chlapců 15 dívek v průměrném věku 16 let. Seskupení studentů vysoké školy se skládá z 14 mužů a 15 žen, v průměrném věku 22 let. Tímto jsem zajistila věkový rozdíl šesti let, což je dle mého názoru dostačující pro znázornění názorové odlišnosti. V mé práci se věnuji porovnávání odpovědi vysokoškoláků s odpověďmi středoškoláků a také názor žen oproti mužům.

4.1 Analýza dotazníků

První otázka v dotazníku zkoumá znalost pojmu genderu všeobecně. V zásadě se dá říct, že ve středoškolské učební osnově není pojem gender zmíněn, jak jsem si ověřila u středoškolského učitele Mgr. Víta Urbánka, který působí na OAO. Proto studenti ani netuší, co vlastně znamená. U studentů vysoké školy dotazník zaznamenal

srovnatelné množství odpovědí u všech možností. Obtížně lze tedy určit, čím jsou tyto odpovědi způsobeny. Pojem gender, i když ve zkratce, byl zmíněn v jednom z předmětů na MVŠO. Do komentáře k této otázce bylo připsáno: „Ano, vím, o co jde, v zásadě jsem pro rovná práva žen, ovšem v určitém směru se z toho stává populistické téma pro mnohé *feminizované* ženy a spolky. Vše se odvíjí od schopnosti mužů přijmout roli rovnocenného partnera a minimálně přijmout ženu za rovnocenného partnera. nadržbou stranu výchova i v dnešní době bere vztah muž žena tak jak celou historii. nakonec jde pouze o schopnosti a tvrdý boj, jak se probít společností a v závěru je jedno, zda-li jde o ženu nebo o muže.“ Tento vzkaz byl napsán studentem vysoké školy. V zásadě je tvrzení pravdivé, dnešní situace s genderem je ve fázi, kdy záleží právě na mužích, jak ženám umožní přístup do pracovního světa. Následující tabulka zobrazuje výpovědi respondentů, na již zmíněnou otázku.

Tab. 5: Znalost pojmu gender, podle věkové segregace

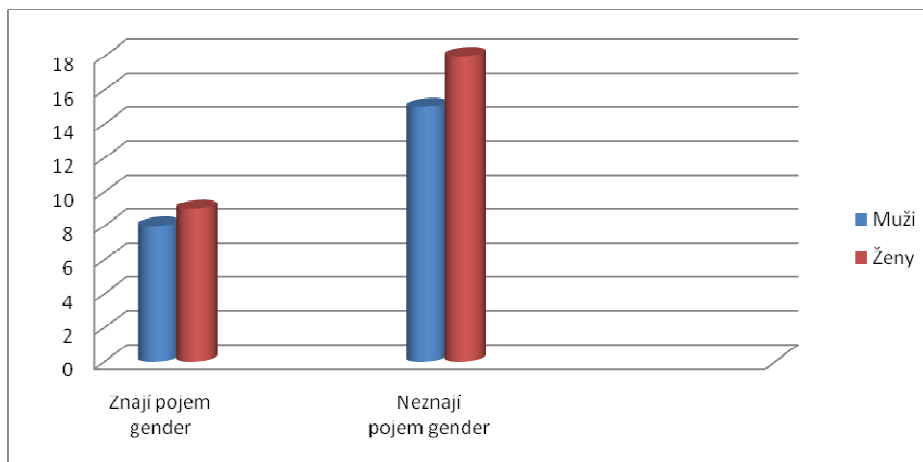
Setkali jste se už s pojmem gender?		
	Střední škola	Vysoká škola
Ne	25	8
Ano, ale nevím, o co se jedná	4	8
Ano, přesně vím, o co se jedná z učebnic	0	9
Ano, přesně vím, o co se jedná, zajímám se	0	2

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Tato data potvrzují výše zmíněný fakt, že většina středoškoláků se s pojmem gender nesečkala, což mohu potvrdit z vlastní zkušenosti. Jak jsem již zmínila, s tímto pojmem jsem se setkala až ve třetím ročníku vysoké školy. V zásadě lze říci, že vysokoškoláci sice gender ve společnosti registrují, ale pouze v teoretické rovině. Graf 4 slouží pro zobrazení názorové různorodosti mezi pohlavími. Znázorňuje, že znalost pojmu mezi pohlavími je vyrovnaná. Třetina dotázaných, bez ohledu na pohlaví, se s tímto pojmem

setkala. Někteří dokonce uvádějí, že jej znají spíše z médií než z učebnic. Je zajímavé, že se v této otázce muži i ženy shodují.

Graf 4: Znalost pojmu gender, řazení podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Tabulka 6 znázorňuje, zda si respondenti myslí, že je postavení mezi muži a ženami na trhu práce nerovné nebo jestli zastávají názor, že pozice obou pohlaví je v rovnováze. Z označených možností středoškoláků je jasné, že se odpověď snaží spíše uhádnout. Nejsou si jisti, jak to ve skutečnosti na trhu práce je. Jedna z dotazovaných dívek uvedla, že: „hodně záleží na druhu povolání, protože některé profese zajímá víc ženy než muže a naopak“. V tomto komentáři je skryta vrozená znalost femininních a maskulinních oborů. Ve vysokoškolských reakcích se nejvíce objevuje možnost „spíše ne“ a „určitě ne“. To je, dle mého názoru, zarážející. V mnoha předmětech je tato nerovnost zmíněna a je na ni upozorňováno. Také, ve věku 22 let a více, se většina z vysokoškolských studentů s nerovným zacházením setkala i osobně, ať už z pohledu zvýhodňovaného nebo znevýhodňovaného. O to více, mne jejich postoj překvapuje. I zde se ale setkáváme s komentáři, že záleží na oboru a zaměření. Další z komentářů uvádí, že nerovnost mezi pohlavími na trhu práce existuje, ale že je v této oblasti obrovský pokrok a den ode dne je tato propast smazávána. Zaznamenala jsem také opravdu zajímavý názor od muže z vysoké školy, který odpověděl, že postavení srovnatelné určitě není, jedním dechem ovšem dodal, že: „žena jako jediná může rodit a vychovávat dítě, muž tak musí zaopatřit rodinu. Především tato schopnost reprodukce

omezuje ženy v plném pracovním nasazení a mužská část populace na tento stav reaguje“. Tímto student v podstatě omlouvá znevýhodňování žen oproti mužům.

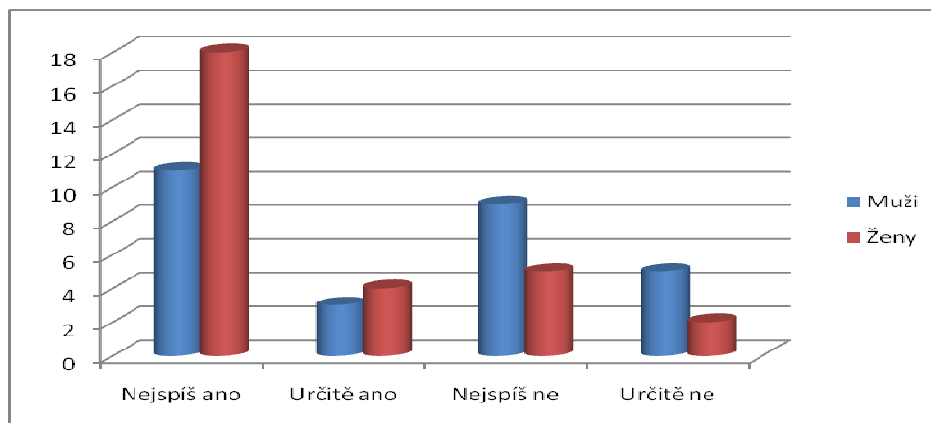
Tab. 6: Srovnatelnost postavení mužů a žen na trhu práce, segregace podle věku

Myslíte si, že je postavení žen a mužů na trhu práce srovnatelné?		
	Střední škola	Vysoká škola
Nejspíš ano	12	3
Určitě ano	2	2
Nejspíš ne	10	16
Určitě ne	5	8

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

A jaké je povědomí o nerovnosti žen a mužů na trhu práce z pohledu pohlaví? Myslím si, že většina odpovědí na tuto otázku je lehce předvídatelných. Ženy velice silně cítí své podřízené postavení na trhu práce. Mnoho z nich mi dokonce sdělilo, že toto znevýhodnění cítí jak v pracovním poměru, tak i v rodinném životě a školních lavicích. Pokud se zaměříme na razantní odpovědi, je zajímavé zmínit, že bez mála 18% dotazovaných mužů do dotazníku zaznamenalo, že nerovnost mezi pohlavími určitě neexistuje. Genderovou nerovnost tak nepřipouštějí v žádném ohledu a současnou situaci považují za přijatelnou, viz graf 5.

Graf 5: Srovnatelnost postavení mužů a žen na trhu práce, řazení podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Třetí otázka zjišťovala ochotu respondentů nerovné zacházení změnit. V nabídce měli možnost hned několika postojů, více jak polovina dotazovaných označila možnost, že jim nerovnost mezi pohlavími na trhu práce nestojí za námahu, aby se snažili něco změnit. Nejspíš zastávají názor, jak se říká, vždycky může být hůř. Tento postoj může být také způsoben tím, že se s diskriminací žen nesetkali tváří v tvář natolik, aby jim ztrpčovala život. Jedna ze studentek OAO do komentáře uvedla, že je jí to v této době celkem jedno, protože zatím ještě studuje a brigádu má stálou. Oproti tomu jedna z vysokoškolaček uvedla, že se snažila stav na trhu práce změnit, ale předsudky jsou silnější a tak její snaha byla marná. To může být dalším důvodem, proč nadpoloviční většina zaškrtnula, že sám nebo sama nic nezmění. Za zmínku také stojí, že čtvrtina dotázaných studentů střední školy odpověděla, že stav na trhu práce je v pořádku. Tato domněnka má jistě kořeny v tom, že většina náctiletých nemá zkušenost s pracovním trhem vůbec (viz tabulka 7).

Tab. 7: Spokojenost se stavem na trhu práce, segregace podle věku

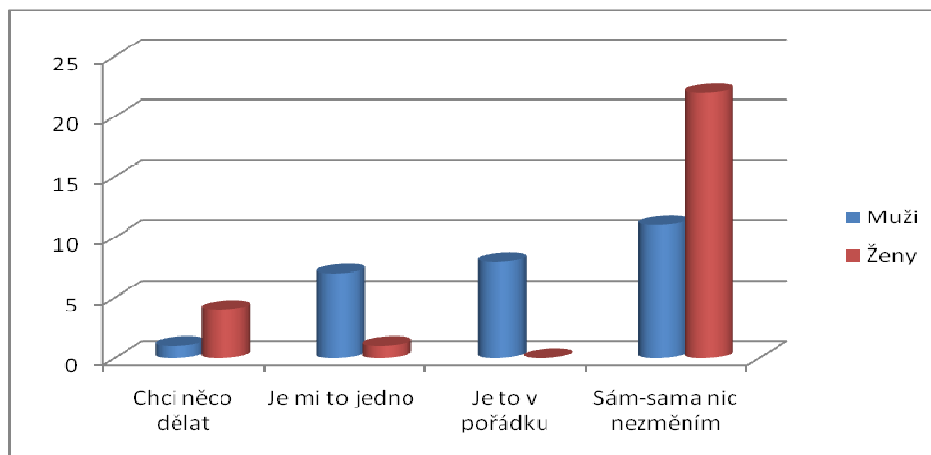
Se stavem na trhu práce v oblasti rovného postavení žen:		
	Střední škola	Vysoká škola
Chci něco dělat	3	2
Je mi to jedno	4	4
Je to v pořádku	6	2
Sám-sama nic nezměním	14	19

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Graf 6 zobrazuje zajímavých dat hned několik. Za pozornost stojí údaj, že ani jedna žena z třiceti dotazovaných si nemyslí, že je stav na trhu práce v pořádku. Oproti tomu 85 % dotázaných žen není ochotna s tím něco dělat. Další ze zajímavých údajů je, jak malé množství respondentů je ochotno něco podniknout a snažit se o změnu k lepšímu. To, že sedmi mužům je jedno jak to na trhu práce chodí, je omluvitelné, když přihlídneme k faktu, že v naprosté většině je znevýhodňována žena, tím pádem z tohoto vztahu mužům plyne určitá výhoda, které mohou využít při získávání nového pracovního místa nebo postupu na vyšší pozice. Jeden z dotázaných studentů vysoké

školy uvedl: „O tuto problematiku se až tak nezajímám, ale chápu ji jako společenský problém. Postavení mužů a žen na trhu práce rozhodně není srovnatelné. Je to dáno historickým vývojem, i když s postupem času se hodnota ženy na trhu práce zlepšuje. Největší rozdíly vidím při výběru pracovníka a také při jeho ohodnocování.“

Graf 6: Spokojenost se stavem na trhu práce, řazení podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Za nejčastější příčinu u středoškoláků byl považován „zvyk“, kdy už v minulosti byla žena podřizována muži. Zaujal mne jeden z komentářů: „Muži se prostě cítí jako něco víc než ženy.“ Na této poznámce by nebylo nic až tak zajímavého, kdyby byla napsána ženou, napsal ji ovšem student OAO. Mnoho studentů tak zastává názor, že vždycky to tak bylo, je a bude. Dokonce i třetina vysokoškoláků smýšlí podobně jako studenti obchodní akademie, v komentářích se často objevil názor, že je to podmíněno historicky, kdy muž byl lovec a žena udržovala domácí zázemí a rodinný oheň. Na druhou stranu ale studenti vysoké školy považují za nejvážnější příčinu diskriminaci a nedoceňování žen.

Tab. 8: Příčiny nadřazování mužů nad ženy, segregace podle věku

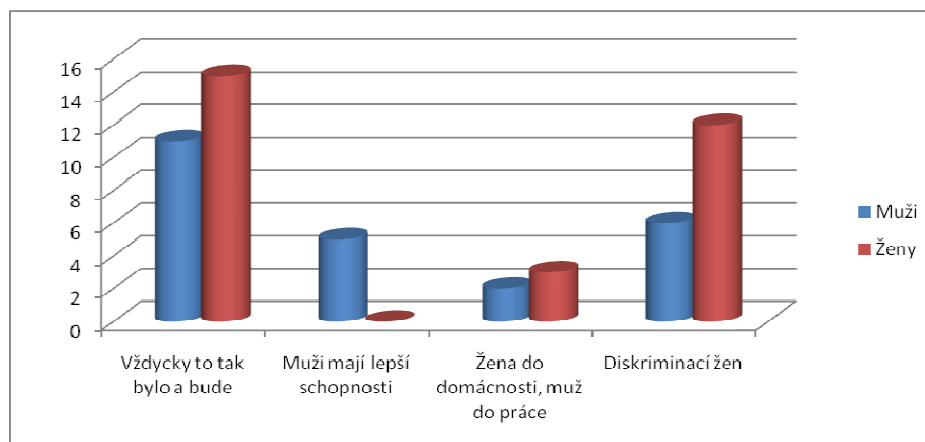
Čím je zapříčiněno nadřazování mužů nad ženy?		
	Střední škola	Vysoká škola
Vždycky to tak bylo a bude	18	8

Muži mají více schopností a dovedností než ženy	4	1
Žena do domácnosti, muž do práce	2	3
Diskriminací žen	5	13

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Podívejme se ale na dané téma mužskými a ženskými očima. Je opravdu velice překvapivé, že více žen než mužů považují za podstatné, že žena by měla působit pouze v domácnosti, zastávat domácí práce a starat se o děti, zatímco muž by měl obstarat finanční zabezpečení rodiny a chodit do práce. Můžeme se jen domnívat, čím je tento stav způsoben. Jako nejvíce pravděpodobné se mi nabízí možnost, že dívky jsou v tomto směru vychovávány a vedeny z domu. V jejich rodině to tak funguje a proto mají tento názor vžitý a převzaly ho za svůj. Tuto rubriku zahrhla jedna středoškolačka a dvě vysokoškolačky. To značí, že stupeň vzdělání nemá na toto postavení žádný vliv. Pouze výchova, mentalita a ochota lidí něco měnit může zasáhnout do dnešního chodu společnosti. Další zvláštností je, že poměrně velké množství mužů si myslí, že mají více uplatnitelných vlastností a schopností než ženy. Toto tvrzení může plynout ze situací, kdy se spolu s ženami ucházeli o pracovní pozici, a byl přijat muž. Nemůžeme ovšem tvrdit ani vyvrátit, že nezafungovala právě pohlavní diskriminace ženy.

Graf 7: Příčiny nadřazování mužů nad ženy, řezání podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Není žádným překvapením, že na otázku, zda si respondenti myslí, že rodina do určité míry ovlivňuje názor jedince na schopnosti a postavení mužů a žen v osobním i pracovním životě, bez mála 83 % dotazovaných odpovědělo ano. Je samozřejmé, že rodina a výchova je pouze jedním z mnoha faktorů, který formuje osobnost jedince. Je to ovšem první prostředí, s kterým se každý z nás setkal a tak v nás zanechal nejhlubší a nesmazatelnou stopu. Možnost „nedokážu posoudit“ zaškrtnulo osm z dotázaných studentů střední školy. Podle uvedených komentářů, to můžeme přisoudit nevědomosti a také určité vzdorovitosti, s ohledem na věk. Uvádějí, že nepotřebují, aby jim rodiče něco diktovali nebo že mají vlastní hlavu a nenechají se nikým ovlivňovat. V patnácti letech se většina populace ještě nachází v období puberty a tak musíme brát jejich výroky s rezervou.

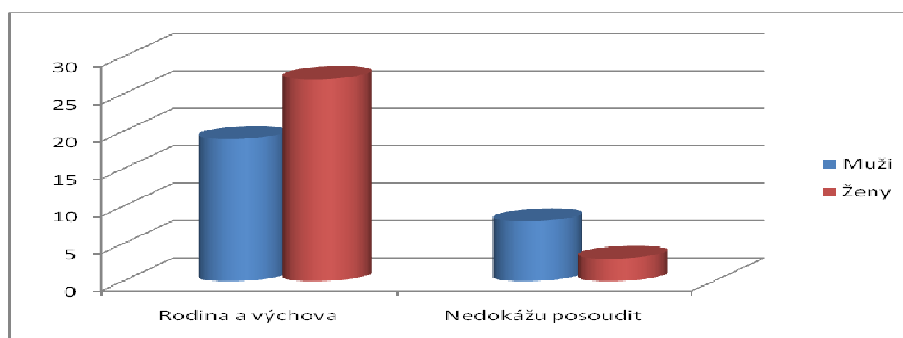
Tab. 9: Vliv rodiny na vývoj jedince, segregace podle věku

Myslíte si, že rodina do určité míry ovlivňuje názor jedince na schopnosti a postavení mužů a žen v osobním i pracovním životě?		
	Střední škola	Vysoká škola
Ano, výchova ovlivňuje vše v našem životě a učí nás i názorům	21	27
Nedokážu posoudit	8	1

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Stejnou shodu najdeme i v odezvě z pohledu rozdílnosti pohlaví. Nejdůležitějším faktorem na vývoj jedince je, pro více než 60 % mužů a více než 90 % žen (viz graf 8), právě rodina. Jak vidíme z výše uvedených dat, otázka o vlivu rodiny je zodpovězena srovnatelně v obou případech. Tedy z hlediska rozdílnosti věku a pohlaví, viz graf 8.

Graf 8: Vliv rodiny na vývoj jedince, řazení podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Poslední otázka dotazníku se týkala typicky mužských a ženských vlastností. Byly zde vyjmenovány některé vlastnosti a respondenti je přiřazovali k pohlavím. Z hlediska věkové segregace můžeme hovořit o názorové shodě. Za nejvíce typické mužské vlastnosti je v obou skupinách považována fyzická síla a technické myšlení. Těsně za nimi, se řadí logika, která je také shodně zmíněna v obou kategoriích. Na čtvrté místo řadí fyzickou přitažlivost, i když středoškoláci ji označili dvakrát častěji než vysokoškoláci. V dalším řazení se názory rozcházejí. Studenti vysoké školy nepovažují ani jednu ze zbývajících vlastností za mužskou. Zatímco středoškoláci označili schopnost empatie i výtvarné nadání ve stejně vysoké hodnotě.

Tab. 10: Typicky mužské vlastnosti, segregace podle věku

Které z následujících vlastností považujete za typicky mužské?		
	Střední škola	Vysoká škola
Fyzická přitažlivost	13	6
Fyzická síla	28	28
Logika	17	21
Schopnost empatie	7	0
Technické myšlení	27	27
Výtvarné nadání	7	0

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

U typicky ženských vlastností je první místo obsazeno odlišně. U studentů vysoké školy je to schopnost empatie, u studentů střední školy je to fyzická přitažlivost. Za

srovnatelně femininní vlastnosti vysokoškoláků je označena i logika a výtvarné nadání. U středoškoláků jsou tyto vlastnosti oceněny také, ovšem ve znatelně menším množství odpovědí. Co se týče fyzické síly a technického nadání, nepřipouští skoro žádnou pravděpodobnost, že by touto vlastností mohla disponovat žena. Mizivý počet respondentů označil tyto dvě možnosti.

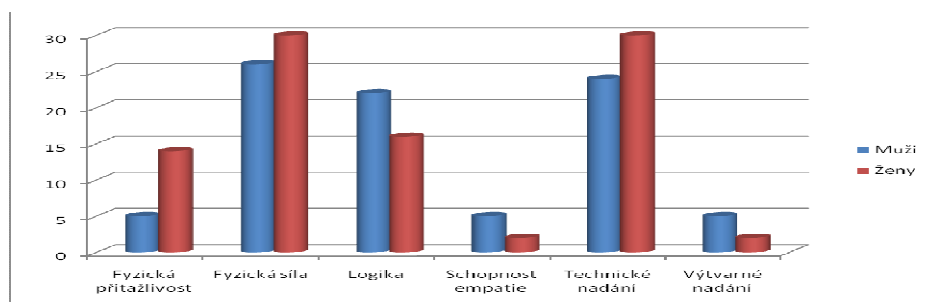
Tab. 11: typicky ženské vlastnosti, segregace podle věku

Které z následujících vlastností považujete za typicky ženské?		
	Střední škola	Vysoká škola
Fyzická přitažlivost	25	25
Fyzická síla	2	0
Logika	12	23
Schopnost empatie	18	28
Technické nadání	1	1
Výtvarné nadání	20	23

Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

A co si myslí o typických vlastnostech muži a ženy? Ženský žebříček typických mužských vlastností byl sestaven podobně jako ten mužský. Ženy mají na prvním místě fyzickou sílu a technické nadání, na druhém logiku a fyzickou přitažlivost. Schopnost empatie a výtvarné nadání označilo mizivé procento dotazovaných žen. Mužská posloupnost hodnot se liší od čtvrté pozice, kde muži zařadili fyzickou přitažlivost, schopnost empatie i výtvarné nadání. Je zajímavé, že si muži myslí, že ovládají výtvarné umění a umění empatie mnohem lépe, než podle názoru žen.

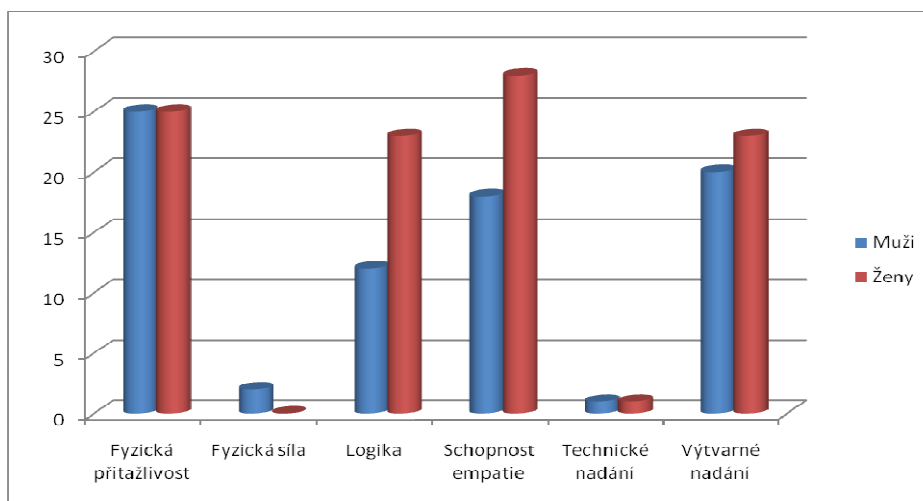
Graf 9: Typicky mužské vlastnosti, řazení podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

Co se týče typických ženských vlastností, zde se názory obou pohlaví rozcházejí. Pro ženu je nejpodstatnější schopnost empatie, poté následuje fyzická přitažlivost, logika a výtvarné nadání. Vše s minimálním bodovým odstupem. Muži naopak označili jako nejtypičtější ženskou vlastnost fyzickou přitažlivost, kterou následuje výtvarné nadání, schopnost empatie a logika. Zde už ovšem vidíme větší rozestupy v hodnocení. Zatímco hodnoty odpovědí u žen se pohybovaly od 28 do 23, u mužů to byl rozestup značně větší, od 25 do 12. Fyzickou sílu ani technické nadání nepovažuje podstatné množství respondentů za typickou ženskou vlastnost.

Graf 10: Typicky ženské vlastnosti, řazení podle pohlaví



Zdroj: dotazníkové šetření, archiv autorky

V komentářích se jako další typické vlastnosti pro ženy objevila schopnost práce pod tlakem, intuice a pečlivost. Jako další typicky mužské vlastnosti můžeme označit odvahu, agresivitu a objektivitu. Ne však vždy má každá žena či muž tyto typické vlastnosti, ale od společnosti se očekávají. Neznamená to, že by žena nemohla být odvážná či agresivní nebo naopak muž nebyl citlivý. V zásadě můžeme říci, že fakty zjištěné v dotazníku podporují teorii zmíněnou v tabulce 1.

Závěr

V práci jsem se snažila objasnit a přiblížit teorii genderu a vliv rodiny na vnímání této teorie. Práci jsem rozčlenila na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je zmíněn pojem genderu a vysvětleny pojmy, které jej charakterizují. Také se tam píše o rodině, výchově dětí a školství, do jaké míry je rodina schopná ovlivnit vnímání jedince a jeho chování. V praktické části jsem zpracovala dotazník na téma genderu a to z pohledu rozdílnosti pohlaví a věku (vysokoškoláci a středoškoláci).

S ohledem na četnost odpovědí a komentáře, lze říci, že se dotazovaní ze středních a vysokých škol shodli v 25 % odpovědí. Očekávala jsem, že odlišnost v názorech bude značná. Když výpovědi vysokoškoláků porovnáím s přečtenou literaturou a nashromážděnými informacemi z teoretické části, odvážím se dokonce říct, že jejich názory a postoje jsou mnohem blíže pravdě a mnohem objektivnější než úsudek studentů OAO. Při porovnávání odpovědí mezi pohlavími jsem zjistila, že jejich povědomí o problematice genderu se nijak výrazně neliší. Je nutné poznamenat, že ženy mají v tomto tématu více jasné názory a uspořádané myšlenky. Ve většině odpovědí se shodnou. Muži mají naopak u všech variant srovnatelný počet. V celkové sumarizaci se ale pohlaví vzácně shodla. V dotazníku byl také poskytnut prostor pro celkové zhodnocení poznámky. V jednom z nich bylo zmíněno: „Těžko říct, pro mě asi jediným výrazným rozdílem je fyzická síla. Jinak si myslím, že např. technické myšlení není u žen tak „dokonalé“ jako u mužů právě proto, jak jsou vychovávány – nikdo jim odmala nevysvětloval, jak funguje motor v autě atd. Proto k tomu ani nemají takový vztah a věnují se jiným věcem, ke kterým zase nemají vztah muži. Např. schopnost empatie je u žen si myslím větší, možná je to nějakými mateřskými pudy a tedy se dokážou lépe vcítit než muži, ale těžko se to dá globalizovat na všechny. A ačkoliv jsem proti diskriminaci, tak když se zamyslím nad mými odpověďmi, vyznívá to bohužel celkem diskriminačně... Zajímavé, nedokážu asi úplně posoudit, jestli je to dané biologicky nebo už je to tak zaběhnuté a je to jen zažitý předsudek, že jsou obecně ženy slabší, citlivější ...“

Gender obecně, je velice zajímavé téma, které se každou chvílí vyvíjí. Svým způsobem se stal společenským tématem, a tak věřím, že se stane podnětem pro velké množství průzkumů. Během zpracovávání mé bakalářské práce jsem narazila na mnoho

stimulů, které by bylo zajímavé zpracovat více podrobně a získat k nim potřebné informace. Například by bylo pozoruhodné zpracovat pohled na pojem genderu pracovní neaktivního obyvatelstva. Tito lidé zažili během svého života mnoho událostí a jsou vychováni v jiném vědomí než současná generace. Proto bude jejich vnímání genderu značně odlišné od podoby, v jakém ho známe dnes. Dalším tématem pro výzkum by mohl být gender v různých společnostech. Například při odlišném náboženství, životním stylu nebo u homosexuálních párů. Jiný bude postoj k genderu u obyvatel, kteří vyrostli ve městech a na vesnicích, kteří pocházejí z mnoha sourozenců a kteří jsou jedináčci, ... Další předměty zkoumání jsou již otevřené a záleží na každém z průzkumníků, které téma upřednostní.

Nabídka odborné literatury k tématu genderu a vlivu rodiny na něj je opravdu široká. V olomouckých knihovnách je velké množství publikací, které lze využít ke zpracování základní myšlenky genderové problematiky. Internet obsahuje také velké množství zdrojů, které mohou být užitečné.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Juříčková Aneta
Instituce:	Moravská vysoká škola Olomouc
Název práce v českém jazyce:	Vliv rodiny na vnímání genderu. Analýza postojů mladých lidí.
Název práce v anglickém jazyce:	The family influence on the perception of gender. An analysis of the attitudes of young people.
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph.D.
Počet stran:	59
Počet příloh:	1
Rok obhajoby:	2010
Klíčová slova v českém jazyce:	Gender, skleněný strop, socializace, vliv rodiny, postoje studentů
Klíčová slova v anglickém jazyce:	Gender, glass ceiling, socialization, family influence, attitudes of students

Jak téma: Vliv rodiny na vnímání genderu. Analýza postojů mladých lidí. napovídá, práce je věnována problematice genderu a socializaci, již je ovlivňován každý jedinec. Rodina je prostředím, které má na osobnost člověka primární a nejsilnější vliv. Proto jsem se v práci snažila ukázat, jakým způsobem se podílí na názorech mladých lidí v problematice genderu. Cílem mé bakalářské práce je objasnit a přiblížit téma genderu, protože je v dnešní době jedním z hlavních témat ve společnosti. V práci jsem sledovala postoje mladých lidí k této problematice. K tomuto účelu jsem použila metodu dotazníkového šetření. Jsou zde zobrazeny postoje studentů 1. ročníku Obchodní akademie Olomouc a 3. ročníku Moravské vysoké školy Olomouc. Chtěla jsem vyzkoumat, zda se názory na gender mění v závislosti na věku.

As a subject: The family influence on the perception of gender. An analysis of the attitudes of young people. says, the thesis is devoted to gender issues and socialization which is influenced by each individual. The family is an environment, which has primary and the strongest influence on a personality. I tried to show in my thesis how the family environment participated on the views of young people in gender issues. The main point of my thesis is to show the problems of gender issues, because this is the main topic in today's society. I went after young's people attitudes towards this problem. I used the survey method. I pointed the attitudes of first graders Business Academy Olomouc and third graders Moravia High School Olomouc. I would like to investigate if the opinions of the students on gender are changing according to their age.

LITERATURA A PRAMENY

Tištěné monografické publikace:

1. BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 175 s. ISBN 80-7277-241-4.
2. CURRAN, Daniel J., RENZETTI, Claire M. *Ženy, muži a společnost*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
3. EIBESFELDT, Eibl, Irenäus. *Člověk-bytost v sázce: Přírodopis lidské pošetilosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 234 s. ISBN 80-200-1329-6.
4. FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
5. GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: Systemické a narativní přístupy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2003. 184 s. ISBN 80-247-0415-3.
6. HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
7. JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Grada Publishing a.s., 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
8. KŘÍŽKOVÁ, A. Kariéerní vzorce žen v managementu. Strategie žen v rámci genderového režimu organizace. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISSN 0038-0288. 2003, roč. 39, č. 4, s. 455 - 458.
9. KŘÍŽKOVÁ, Alena, PAVLICA, Karel. *Management generových vztahů: Postavení žen a mužů v organizaci*. 1. vyd. Praha: Management press, 2004. 155 s. ISBN 80-7261-117-8.
10. KŘÍŽKOVÁ, Alena. Jaké je postavení českých žen v řídicích pozicích? In SOKAČOVÁ, Linda (ed.) *Ženy v řídicích pozicích*. Praha: Gender Studies, o. p. s., 2006. 32 s. ISBN 80-86520-13-7. s. 15
11. LIPPA, Richard A., *Pohlaví: Příroda a výchova*. 1. vyd. Praha: Akademia, 2009. 432 s. ISBN 978-80-200-1719-2.

12. MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí-proč?: Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 173 s. ISBN 80-7277-295-3.
13. MIKULÁŠ, Roman. *Školní slovník cizích slov*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, s. r. o., 2007. 583 s. ISBN 978-80-07-01491-6.
14. NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: Výsledky, problémy, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 316 s. ISBN 978-80-86429-68-7.
15. Slovníček pojmů. In KRÍŽKOVÁ, Alena, MAŘÍKOVÁ, Hana, UHDE, Zuzana (ed.) *Sexualizovaná realita pracovních vztahů: Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd české republiky, 2006. 156 s. ISBN 80-7330-090-7. s. 120, 128
16. ŠNÝDROVÁ, Ivana. *Manažerka a stres*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 173 s. ISBN 80-247-1272-5.
17. ŠPIDLA, Vladimír. Úvod. In ADAMUSOVÁ, Marcela, HEJZLAROVÁ, Eva (ed.) *Rovné příležitosti žen a mužů ve městech a obcích: Jak začít?* 1. vyd. Copyright Fórum 50%, o. s., 2009. 72 s. ISBN 978-80-904447-0-6. s. 4
18. VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Genderová vědecká komunita vlastníma očima: Pedagogická práce-výchova budoucí vědecké generace nebo osvěta?*. In HAŠKOVÁ, Hana, KRÍŽKOVÁ, Alena, a LINKOVÁ, Marcela (ed.) *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. 2. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 331 s. ISBN 80-7330-101-6. s. 173
19. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1
20. VRÁNA, Jan, PAVLÍČEK, D., M. *Josef Lada dětem*. 10. Vyd. Praha: Albatros, 1987. 302 s. ISBN 13-796-87.
21. ZÁBRODSKÁ, Kateřina. *Variace na gender: Poststrukturalismus, diskursivní analýza a generová identita*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 197 s. ISBN 978-80-200-1752-9.
22. ZADRAŽILOVÁ, Miluše. *Krise mateřství: Pokračování ruského mateřského diskurzu 20. století v ruské próze 70. a 80. let*. In HANÁKOVÁ, Petra, HECZKOVÁ, Libuše, a KALIVODOVÁ, Eva (ed.) *V bludném kruhu: Mateřství*

a vychovatelství jako paradoxy modernity. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 435 s. ISBN 80-86429-49-0. s. 316

Elektronická monografie:

1. Český statistický úřad, Zaostřeno na muže a ženy 2009. [online]. [cit. 2010-16-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08-13>>
2. Český statistický úřad. Rozvodovost [online]. 15. Ledna 2010 [cit. 2010-01-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>
3. Fórum 50%. Ustavující sjezd strany Rovnost Šancí [online]. [cit. 2010-15-03]. Dostupné na WWW: <<http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/ustavujici-sjezd-strany-rovnost-sanci>>
4. Novinky. Sexuální obtěžování je častější ve firmách „ze staré školy“ [online]. Červenec 2008 [cit. 2010-25-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/kariera/144549-sexualni-obtezovani-je-castejsi-ve-firmach-ze-stare-skoly.html>>

SEZNAM OBRÁZKŮ

1. Graf 1: Rozvodovost podle navrhovatele, rok 2008.....	34
2. Graf 2: Rozvodovost podle doby trvání od uzavření manželství, 2003.....	34
3. Graf 3: Rozvodovost podle doby trvání od uzavření manželství, 2008.....	35
4. Graf 4: Znalost pojmu gender, řazení podle pohlaví.....	39
5. Graf 5: Srovnatelnost postavení mužů a žen na trhu práce, řazení podle pohlaví.....	40
6. Graf 6: Spokojenost se stavem na trhu práce, řazení podle pohlaví.....	41
7. Graf 7: Příčiny nadřazování mužů nad ženy, řezání podle pohlaví.....	43
8. Graf 8: Vliv rodiny na vývoj jedince, řazení podle pohlaví.....	45
9. Graf 9: Typicky mužské vlastnosti, řazení podle pohlaví.....	47
10. Graf 10: Typicky ženské vlastnosti, řazení podle pohlaví.....	47

SEZNAM TABULEK

1. Tab. 1: Žádoucí mužské a ženské vlastnosti.....	7
2. Tab. 2: „Genderové stereotypy“ – hodnocení pravděpodobnosti, že muži a ženy mají určité vlastnosti.....	12
3. Tab. 3: Žáci středních odborných učilišť podle skupin oborů ve školním roce 2007/08.....	31
4. Tab. 4: Studenti vysokých škol podle skupin oborů v akad. roce 2007/08.....	32
5. Tab. 5: Znalost pojmu gender, podle věku.....	38
6. Tab. 6: Srovnatelnost postavení mužů a žen na trhu práce, podle věku.....	40
7. Tab. 7: Spokojenost se stavem na trhu práce, podle věku.....	41
8. Tab. 8: Příčiny nadřazování mužů nad ženy, podle věku.....	42
9. Tab. 9: Vliv rodiny na vývoj jedince, podle věku.....	44
10. Tab. 10: Typicky mužské vlastnosti, podle věku.....	45
11. Tab. 11: typicky ženské vlastnosti, podle věku.....	46

PŘÍLOHA- Dotazníkové šetření

Obchodní akademie, Olomouc, duben 2010

DOTAZNÍK

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku. Bude sloužit ke zpracování mé bakalářské práce a zabere Vám pouze pár minut. Pojednává o problematice rovného postavení mužů a žen. Zaškrtněte vždy jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak. Tento dotazník je anonymní a pod každou otázkou je poskytnut prostor pro Váš komentář nebo odpověď, pokud v nabídce nevyberete.

Aneta Juříčková, MVŠO

Pohlaví:

1. Setkali jste se už někdy s pojmem gender?

- Ne
- Ano, ale nevím, o co se jedná
- Ano, přesně vím, o co se jedná z učebnic
- Ano, přesně vím, o co se jedná, o danou problematiku se zajímám
- Komentář:

2. Myslíte si, že je postavení žen a mužů na trhu práce srovnatelné?

- Nejspíš ano
- Určitě ano
- Nejspíš ne
- Určitě ne
- Komentář:

3. Se stavem na trhu práce v oblasti rovného postavení žen:

- Chci něco dělat
- Je mi to jedno
- Je to v pořádku
- Sám-sama nic nezměním
- Komentář:

4. Čím je zapříčiněno nadřazování mužů nad ženy?

- Vždycky to tak bylo a vždycky to tak bude, nevím proč
- Muži mají více schopností a dovedností než ženy
- Žena patří do domácnosti, muž do práce
- Diskriminací a nedoceňováním žen
- Komentář:

5. Myslíte si, že rodina do určité míry ovlivňuje názor jedince na schopnosti a postavení mužů a žen v osobním i pracovním životě?

- Ano, výchova ovlivňuje vše v našem životě a učí nás i názorům, co vidíme doma, ve většině případů, přebíráme jako vzor chování
- Nedokážu posoudit
- Komentář:

6. Označte libovolný počet odpovědí. Které z následujících vlastností jsou podle vás typicky mužské a které typicky ženské?

Mužské vlastnosti

- Fyzická přitažlivost
- Fyzická síla
- Logika
- Schopnost empatie
- Technické myšlení
- Výtvarné nadání

Ženské vlastnosti

- Fyzická přitažlivost
- Fyzická síla
- Logika
- Schopnost empatie
- Technické myšlení
- Výtvarné nadání

Napadají Vás ještě další typicky ženské nebo mužské vlastnosti?

Zde je místo pro Vaše sdělení. Můžete sem zde uvést například názor na danou problematiku nebo na strukturu dotazníku.